

Research Paper

Investigating the Relationship between Family Factors and Attitudes towards the Type of Social Transitions: A Case Study of Secondary School Students in Yasouj City

Arman Heydari¹, Seyed Samad Beheshti², Moslem Naraghi Manesh³

¹ Assistant Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Iran, armanhedari90@gmail.com

² Assistant Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Iran, Corresponding Author, ssbeheshty@gmail.com

³ M.A. in Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Iran, naraghi.moslem@yahoo.com

10.22080/ssi.2022.24302.2039

Received:

September 13, 2022

Accepted:

February 7, 2023

Available online:

February 27, 2023

Keywords:

Family factors, Attitude,
Social transitions, Students

Abstract

The present study aimed to investigate the impact of factors related to the institution of the family on students' attitudes toward the important social transitions of marriage, continuing education, and entering the labor market. Methods: This study uses a quantitative methodology. The statistical population includes secondary school students of Yasouj City in the academic year of 2014-2016 (8529 individuals). 374 students were selected as a sample based on Cochran's formula. The data collection tool was a researcher-made questionnaire. Findings: The findings showed that girls and boys did not have a significant preference difference in choosing the three transitions of education, career, and marriage, and the first preferred transition of both sexes was continuing education. The influence of variables of independence in individual decision-making and the type of socialization in the family on the social transitions of employment, marriage, and continuing education were significant. Also, the explanatory coefficient of transitions of marriage, education, and entering the labor market has been 0.55, 0.10, and 0.13 respectively. Conclusion: The priority of the preferred transition of teenagers is to continue their education and there is a kind of gender identity of the preferred transition among the teenagers of the studied society.

*Corresponding Author: Arman Heydari

Address: Assistant Professor of Sociology,
Department of Social Sciences, Faculty of Literature
and Humanities, Yasouj University, Iran

Email: armanhedari90@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Prominence, level of adherence, transparency, and mandatory or optionality of social transitions, especially in adolescence and youth, are among the most important indicators of stability or change and social transformations. What doubles the importance of the research is that despite the frequency and influence of the tensions caused by the difference in the preferences of parents and children's selective transitions or different age groups, gender, economic, etc., this issue is less empirically investigated from a sociological point of view. Therefore, the aim of this article is to describe the selective social transitions of Yasouj teenagers with a sociological approach and explain the type of their selective transition based on family factors. In this regard, the most important research questions are the following: Which social transitions, respectively, are the most important priorities of secondary school students in Yasouj City? And in particular, what effect does independence in individual decision-making, the type of socialization in the family, gender, and occupation of parents have on the attitude towards the chosen social transitions of students? Sociologists and anthropologists have come to the conclusion that nowadays the life cycle process is associated with stress or confusion for most of the young people. In general, three dimensions of time can be considered regarding social transitions: life time (biological age), social time, and historical time. In addition to the life cycle factor, social thinkers have pointed out other social causes that can influence the type of choice and prioritization of people in the path of life. Social thinkers, depending on their theoretical views, emphasize the factors of gender, sociability, common norms, social class, parents' capital, etc. According to the proposed theoretical literature, the basic hypotheses of the current research are:

First hypothesis: It seems that the attitude towards selective social transitions has a significant difference according to the gender of the people.

Second hypothesis: It seems that there is a significant relationship between independence in individual decision-making and attitude towards selective social transitions.

The third hypothesis: It seems that the attitude towards selective social transitions has a significant difference according to the type of socialization of people in the family.

Fourth hypothesis: It seems that there is a significant difference in the attitude towards selective social transitions according to parents' occupation

Methods

Quantitative methodology and descriptive survey methods were used in this research. The statistical population of the research was the secondary school students of Yasouj City in the academic year of 2020-2021, whose number was 8529 based on the information obtained from the General Department of Education of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. 6367 students were in public schools and 2162 students were in private schools. The sample size was determined to be 368 based on Cochran's formula which was increased to 374 people for more certainty. The sampling method was a clustering method proportional to the volume.

Results

According to the obtained information, the first priority of more than 80% of the boys and girls after school is to continue their education. Also, the first choice of more than 90% of fathers and mothers for their children is to continue their education after finishing school. The second priority of more than 60% of boys and girls is to enter the labor market, and the second priority of more than 60% of fathers and mothers for their children is to enter the labor market. And finally, the last priority for all three groups of respondents is marriage after finishing. Regarding the effect of independent variables on dependent variables, it can be said that the variables of socialization of marriage, socialization of education, and independence in individual decision-making were correlated with the transition of marriage. Regarding academic

transition, the statistics show that the variables of independence in individual decision-making, socialization of marriage, and socialization of education were correlated with academic transition. Regarding the transition of entering the labor market, it should be said that the variables of socialization of marriage, socialization of work, socialization of education, and independence in decision-making were correlated with the transition of work. Also, the attitude of both sexes towards the three social transitions (entering the labor market, marriage, continuing education) is similar, and girls and boys have the same attitude towards the preference of their chosen type of transition after finishing school. Finally, parents' occupation has no significant effect on any of the three social transitions of employment, entering the labor market and continuing education. Based on the results of the regression equation, the variables of socialization of marriage, socialization of education, and independence in decision-making and occupation of parents had a significant effect on the preference of social transition to continue education. Also, the variables of educational socialization and marriage socialization, and independence in individual decision-making had a significant effect on the preference of social transition to marriage. Finally, the variables of socialization of marriage and socialization of work had a significant effect on the preference of the social transition to the labor market.

Conclusion

In summary, based on the research results, various variables affect the type of choice of social transitions. Students have different choices and have different attitudes towards how to choose social transitions. In the past, due to the traditional nature of societies and cultural similarities, most of the choices were similar and predictable while today the choices and types of transitions are different and wider. Also, the results showed that the institution of the family is still effective as an important component in the selection of children. According to Durkheim's theory, after the societies moved from mechanical

solidarity to organic solidarity, the division of jobs is the basic component to connect the members of the society. Hence, the division of jobs requires specialization and acquisition of jobs require modern education. One of the functions of the institution of education is to prepare people for bureaucratic jobs.

Funding

There is no funding support

Authors' contribution

This article is extracted from the M.A. thesis of Mosliem Naraghi Manesh.

Dr. Arman Heydari is the supervisor.

Dr. Seyed Samad Beheshti is the advisor.

Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest

پژوهشی

بررسی رابطه عوامل خانوادگی با نگرش نسبت به نوع گذارهای اجتماعی (مورد مطالعه دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر یاسوج)

آرمان حیدری^{۱*}، سید صمد بهشتی^۲، مسلم نراقی منش^۳

^۱ استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، ایران،

armanhedari90@gmail.com

^۲ استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، ایران،

Ssbeheshty@gmail.com

^۳ کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، ایران،

naraghi.moslem@yahoo.com

 10.22080/ssi.2022.24302.2039

چکیده

اهداف: با توجه به محدودیت تحقیق در این حوزه، هدف پژوهش حاضر بررسی فاکتورهای مرتبط با نهاد خانواده بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به ترجیح گذارهای اجتماعی مهم ازدواج، ادامه تحصیل و ورود به بازار کار بوده است. روش مطالعه: در این تحقیق از روش‌شناسی کمی و شیوه توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر یاسوج در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ با تعداد ۸۵۲۹ نفر بوده که ۳۷۴ نفر از آنان بر اساس فرمول کوکران به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته حاوی گویه‌هایی با طیف لیکرت بود. یافته‌ها: بر اساس نتایج تحقیق، دختران و پسران تفاوت ترجیحی معنی‌داری در انتخاب گذارهای سه‌گانه تحصیلی، شغلی و ازدواج نداشتند و اولین گذار ترجیحی هر دو جنس ادامه تحصیل بوده است. تأثیر متغیرهای استقلال در تصمیم‌گیری فردی و نوع جامعه‌پذیری در خانواده (جامعه‌پذیری تحصیلی، ازدواج و کار) بر گذارهای اجتماعی شغلی، ازدواج و ادامه تحصیل معنی‌دار بود. تأثیر متغیر شغل والدین بر هیچ‌یک از گذارهای اجتماعی معنی‌دار نبود. همچنین ضریب تبیین گذار ازدواج (۰/۵۵)، گذار تحصیل (۰/۱۰) و گذار ورود به بازار کار (۰/۱۳) بوده است. نتیجه‌گیری: درنهایت، بر اساس نتایج تحقیق می‌توان گفت، تحت تأثیر مدرنیزاسیون و اهمیت نهاد آموزش، اولویت اول گذار ترجیحی نوجوانان ادامه تحصیل است و نوعی همانندی جنسی گذار ترجیحی در بین جوانان جامعه مورد مطالعه وجود دارد و همچنین نهاد خانواده بر نحوه انتخاب فرزندان مؤثر است اما در بعضی موارد بین تصمیمات فردی و تصمیمات خانواده اختلافات اندکی وجود دارد.

تاریخ دریافت:

۲۲ شهریور ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۸ بهمن ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۸ اسفند ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

عوامل خانوادگی، نگرش، گذارهای اجتماعی، دانش‌آموزان

* نویسنده مسئول: آرمان حیدری

آدرس: استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده

ایمیل: armanhedari90@gmail.com

ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، ایران

۱ مقدمه و بیان مسأله

برجستگی، میزان پایبندی، شفافیت و الزامی یا اختیاری بودن گذار^۱ های اجتماعی، به‌ویژه در سنین نوجوانی و جوانی، از مهم‌ترین شاخصه‌های ثبات یا تغییر و دگرگونی‌های اجتماعی به شمار می‌رود. درواقع همچنان که دورکیم نوع قواعد اجباری و ترمیمی را شاخص برجسته دو نوع جامعه با همبستگی مکانیکی و ارگانیک جوامع سنتی و مدرن تلقی می‌نمود، می‌توان گفت نوع گذارهای مرجح اجتماعی و میزان تعهد و پایبندی افراد به آنان را می‌توان بیانگر نوع اولویت‌ها و جهت‌گیری‌های انتخابی افراد در هر ساختار اجتماعی و میزان تداوم یا دگرگونی ارزشی - ساختاری آن جامعه تلقی کرد. در گذشته مهم‌ترین مناسبات، آیین‌ها و گذارهای اجتماعی حول گذارهای مهم سنی (کودکی، نوجوانی، جوانی و بزرگسالی)، شغلی، زناشویی (ازدواج) و جدایی (طلاق یا مرگ) سازمان‌یافته بودند و فشار اجتماعی و هنجاری و آداب و مناسک جمعی برای ابراز جمعی و شناساندن دگرگونی هویت فرد فراگذرنده از هر یک از این گذارها برجسته بود. اما امروزه به نظر می‌رسد با دگرگون شدن ساختار جامعه و انفکاک جامعه در راستای شکاف‌های متعدد تحصیلی، فرهنگی، طبقاتی و اجتماعی و کم شدن نقش نهاد خانواده در تصمیم‌گیری تعداد گذارهای اجتماعی متنوع‌تر شده و افراد "آزادی و اختیار" بیشتری برای "انتخاب" نوع گذار اجتماعی مرجح خویش دارند. اختیار و انتخابی که می‌تواند در کنار احساس آزادی، برای جوانان و نوجوانان نوعی "دغدغه" و تنش را به همراه داشته باشد. چون خود امکان "انتخاب"، به تعبیر اریک فروم، می‌تواند همراه با استرس، فشار و نوعی سردرگمی همراه باشد.

گذشته از این به نظر می‌رسد افراد با ویژگی‌ها و دارایی‌های خانوادگی و فردی گوناگون نه امکانات گذاری یکسانی دارند، نه اینکه خودشان گذارهای اجتماعی "همانندی" را انتخاب می‌کنند. برای مثال، دختران روستایی شهرهای سنتی در سنین پایین به‌اجبار یا از روی اختیار، بعد از اتمام تحصیل در مقاطع راهنمایی و حتی ابتدایی، "ازدواج" می‌کنند. در صورتی که هم‌تاهای آن‌ها در شهرهای بزرگ، حداقل در عالم تصور، بعد از اتمام دوره‌های تحصیلی دبیرستان یا دانشگاه و شاید مقاطع تحصیلات تکمیلی "ازدواج" می‌کنند. شاید هم اصلاً تمایلی به ازدواج نداشته و "تجرد قطعی" را ترجیح می‌دهند. روند چنین گذارهایی برای پسران در مقایسه با دختران و در بین پسران و دختران متعلق به طبقات و خانواده‌هایی با "نوع و حجم" سرمایه‌های متفاوت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، هم می‌تواند متنوع باشد. به نظر می‌رسد امروزه در جامعه ایران، سه تا از مهم‌ترین گذارهای اجتماعی که نوجوانان و جوانان ایرانی می‌توانند در بین آن‌ها، در یک زمان واحد، به‌طور بالقوه، یکی را "انتخاب" کنند گذارهای تحصیلی ورود به مقاطع بالاتر (از دبیرستان به دانشگاه)، انتخاب شغل (ورود به بازار کار بعد از سن ۱۸ سالگی) و گذار به زندگی مشترک (ازدواج) باشد. گذار به‌عنوان فرایند تغییر از یک حالت یا وضعیت، به حالت یا وضعیت دیگر تعریف شده‌است و به‌عنوان یک مفهوم محوری و اساسی در جامعه‌شناسی تغییرات، مورد توجه قرار دارد. در زمینه تحصیل، گذار به‌عنوان دوره‌ای که در آن دانش‌آموزان تحت فرایند یادگیری^۲، تطابق^۳، اجتماعی شدن^۴ در فرهنگ^۵ و اجتماع^۶ و مدرسه^۷ قرار می‌گیرند، تعریف می‌شود. شناخت الگوهای پیچیده ارتباط بین این مفاهیم، شرایطی را فراهم می‌سازد که به‌موجب آن تفسیر روابط متقابل شخص، محیط و تصمیم‌گیری نسبت به آینده را

5. Culture
6. Community
7. School

1. Transition
2. Learning
3. Matching
4. Socialization

سلسله اتفاقات گذار توصیف شده‌است، از جمله اتمام تحصیلات ابتدایی، ورود به بازار کار، ترک خانه والدین، تشکیل خانواده و به‌طور کلی، ورود به مقام والدینی (بوخن و کریسی^۳، ۲۰۱۱: ۴۸۲)

در مجموع، دشواری نوجوانی به‌عنوان یک دوره انتقالی موجب بحث و مجادله‌های جدی در علوم رفتاری شده‌است. زیرا این دوره، دوره‌ای استرس‌زا در طول زندگی تلقی می‌شود. هال^۴ (۱۹۰۴) سال‌های نوجوانی را سال‌های طوفانی و استرس‌زا، اریکسون^۵ (۱۹۵۹، ۱۹۶۸) نوجوانی را زمان بحران هویت و روانکاوانی مانند بلوس^۶ (۱۹۶۲، ۱۹۷۱) و آنا فروید^۷ (۱۹۵۸) بلوغ را به‌مثابه جرقه تجدید حیات ادیپی توصیف می‌کنند (بارگلو و شفر^۸ ۱۹۷۹). الکید^۹ (۱۹۶۷، ۱۹۸۴)، نیز فرایندهای شناختی و فشارهای زود هنگام در آستانه بزرگسالی را موجب افزایش مشکلات نوجوانان می‌داند (پاپانتیمو و داراس^{۱۰}، ۲۰۱۹: ۵۵) با این وجود، از منظر جامعه‌شناختی، اولویت، برجستگی فرهنگی - اجتماعی، کمیت و کیفیت انتخاب و عبور از گذارها علاوه بر متأثر شدن از فاکتورهای فردی در نتیجه شرایط فرهنگی - اجتماعی مختلف و کیفیت تعاملات و شرایط نهادهای مهم مانند خانواده تنوع می‌پذیرد. استان کهگیلویه و بویراحمد و شهر یاسوج، به‌عنوان جامعه آماری این پژوهش، از لحاظ اجتماعی و فرهنگی دارای بافتی نسبتاً سنتی - مدرن است که شرایط ویژه خود را دارد. از نظر شکل‌گیری تاریخی، شهر یاسوج که در سال ۱۳۴۵، از سوی دولت بنا به مقتضیات سیاسی و امنیتی، تأسیس شد تعداد ۹۳۱ نفر جمعیت داشت که این جمعیت، کمتر از نیم قرن، در سال ۱۳۹۵ به حدود ۱۵۰۰۰۰ نفر رسید (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۴۰۰). از نظر بافتی، نیز عمده جمعیت شهر متشکل از مهاجرینی با خاستگاه‌های

میسر می‌سازد. در مرحله گذار اجتماعی، شخص باید تعریف خود را در شرایط اجتماعی جدید تغییر دهد و با شرایط جدید سازش نماید. به‌طور کلی مطالعات زیادی گذار را فرایندی سخت، پیچیده، مداوم و غیرقابل‌پیش‌بینی و تنش‌زا توصیف کرده‌اند (سجادی هزازه و سید فاطمی، ۱۳۹۳: ۶۰).

در گذشته، چرخه‌ی زندگی از نوجوانی، جوانی تا بزرگسالی و از مراحل مشخص اجتماعی - فرهنگی می‌گذشت که با منازلی نهادی شده همچون اتمام دوران تحصیلی مدرسه‌ای، ورود به بازار کار، رفتن به سربازی، تشکیل خانواده، رفتن به دانشگاه و ... شناخته می‌شود گذار از این مراحل سرنوشت‌ساز نوجوان را مهیای پذیرفته شدن به‌مثابه فردی مستقل و عضو کامل جامعه می‌نمود. امروزه، تغییرات عمیق و پرشتاب عصر تجدد و در پی آن تحولات ساختار شکنانه^۱ پسامدرن، تعریف نوجوان به‌مثابه یک برساخته اجتماعی^۲ را جایگزین نگاه مرحله‌ای نمود، نگاهی که نوجوانی را براساس مرحله‌ای تعریف‌شده با تصمیمات مهمی همچون تحصیل، اشتغال، ازدواج، تعریف می‌کرد. این تحولات بستر اجتماعی گذار نوجوانی را چنان متحول ساخت که از یک‌سو شرایطی پرابهام، پیچیده و مملو از تهدیدات و فرصت‌های جدید را پیش روی جوانان نهاد که مشخصه‌های قدیمی گذار جوابگوی آن نبود و از سوی دیگر در بعد نظری، قدرت تبیینی الگوهای تعریف‌شده دوره زندگی را با چالش روبرو ساخت (همان: ۳). چرخه زندگی نهادینه شده به‌عنوان گذرگاهی است که شامل چندین نقش و تغییر در وضعیت تصور می‌شود. هر نقش و تغییر وضعیت نشانگر ورود به یک حوزه جدید زندگی است، بنابراین کسانی که در معرض گذار هستند نیاز به استراتژی مناسبی برای سازگاری با وضعیت جدید دارند. انتقال به بزرگسالی بیشتر از طریق

6. blues
7. Anna Freud
8. Barglow and Schaefer
9. Alkind
10. Papanthymou & Darras

1. Deconstructive
2. Socially constructed
3. Marlis, Buchmann and Kriesi
4. Hall
5. Ericsson

از این رو می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین مسائل مرتبط با نوع تعامل جوانان - والدین در چنین فضاهای اجتماعی، به نوع گذارهای انتخابی متفاوت والدین و فرزندان و عوامل مرتبط با آنها مربوط است. مفروض اساسی مقاله این است که بررسی نوع گذارهای انتخابی و عوامل مرتبط با آنها می‌تواند بازنمایاننده دگرگونی‌های ارزشی، همگونی یا ناهمگونی نگرش‌های بین نسلی در خصوص نوع گذارهای ترجیحی و مهم‌ترین عوامل مربوطه باشد. آنچه اهمیت تحقیق را دوچندان می‌سازد این است که با وجود فراوانی و تأثیرگذاری تنش‌های ناشی از تفاوت در ترجیحات گذارهای انتخابی والدین و فرزندان و یا گروه‌های مختلف سنی، جنسی، اقتصادی و ... این مسأله کمتر به صورت تجربی و با نگاه جامعه‌شناختی مورد تحقیق و تفحص قرار گرفته است. از این رو، هدف مقاله حاضر این است که با رویکردی جامعه‌شناختی، گذارهای اجتماعی انتخابی نوجوانان شهر یاسوج را توصیف و نوع گذار انتخابی آنان را بر اساس فاکتورهای خانوادگی تبیین نماید. در این راستا، مهم‌ترین سؤالات تحقیق موارد زیر هستند: کدام گذارهای اجتماعی، به ترتیب، مهم‌ترین اولویت‌های دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر یاسوج هستند؟ و به طور اخص اینکه استقلال در تصمیم‌گیری فردی، نوع جامعه‌پذیری در خانواده، جنسیت و شغل والدین چه تأثیری بر نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی دانش‌آموزان دارد؟

۲. پیشینه پژوهش

۲.۱. پیشینه پژوهشی داخلی

ذکایی (۱۳۸۱) با بررسی «گذار به بزرگسالی و جوانی رو به تغییر» می‌گوید گذار به بزرگسالی به شکل وقایع ناپیوسته که ترتیب و توالی زمانی خاصی بر آن حاکم باشد صورت نمی‌گیرد، بلکه مفهوم‌سازی از آن را می‌بایست بیشتر معلول توانایی در تفکر مستقل، مسؤولیت‌پذیری و آمادگی‌های ذهنی جوانان برای انتخاب شخصی و طراحی سبک‌های

جغرافیایی روستایی - عشایری و شهرهای کوچک اطراف درون استان و شهرهای دیگر استان‌ها هستند که به دلایل مقتضیات شغلی یا امکانات خدماتی به این شهر مهاجرت کرده‌اند. چنین رشد سریع و سرسام‌آوری پیامدهای متعدد و متنوعی دارد ولی متناسب با ماهیت این مقاله، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کنونی این شهر، همزیستی توأم با تنش و ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی سنتی و مدرن است. در قلمروی خانواده، برجستگی و تداوم ساختارهای خویشاوندی و باورهای سنتی، موجب می‌شود بعضی تصمیمات مهم مانند ازدواج، بیشتر با نظارت شدید والدین، در راستای جمع‌گرایی و اتحاد اعضای خانواده و خویشاوندان سروسامان داده شود. از طرف دیگر، گسترش اندیشه‌ها و باورهای مدرن در بین افراد، به ویژه نسل جوان، به شکل‌گیری گفتمان "حق انتخاب فردی" و ازدواج مبتنی بر علاقه و ادامه تحصیل و ... گردیده است. بنابراین ظهور و نهادینه شدن باورها و شاخصه‌های ساختاری متعدد مدرن و تجددمآبانه مانند رعایت حقوق فردی، گسترش رسانه‌ها و فرایند آموزش مدرن و مدارس در مقاطع مختلف تحصیلی، شهرنشینی و ... تا حد زیادی، نفوذ و اعتبار ساختار انعطاف‌ناپذیر سنتی جمع‌گرایانه را تعدیل و زمینه "بازاندیشی" افراد در خصوص میزان پایبندی به آنها را فراهم نموده است. تا جایی که در مواقعی جوانان در مقابل تصمیمات بزرگسالان مقاومت نموده و این انتظارات متفاوت والدین و فرزندان در خصوص اهمیت و اولویت گذارهای اجتماعی (برای مثال ادامه تحصیل یا ازدواج)، منجر به ناراحتی و تنش شدید بین والدین و فرزندان شده است. حتی در مواردی شدت و حدت چنین تنش‌هایی، به بروز رفتارهای پرخطری مانند خودکشی یا دیگرکشی انجامیده است. طوری که در سال‌های اخیر متأسفانه تقریباً هرماه از هر گوشه استان خبرهایی راجع به وقوع خودکشی جوانان در پی وادار نمودن آنان به انتخاب‌هایی مانند ازدواج اجباری به گوش می‌رسد.

طولانی‌تر و غیرقابل‌پیش‌بینی شده‌اند. همچنین، نتایج نشان داد که ۵۵/۷ درصد تغییرات گذار شغلی متولدین ۶۳ با پنج متغیر جنسیت، حمایت خانواده، رسانه‌ها، مذهب و تحصیلات و ۵۸/۸ درصد از تغییرات گذار به ازدواج این نسل با پنج متغیر جنسیت، تحصیلات، رسانه‌ها، سن و پایگاه اجتماعی- اقتصادی، تبیین می‌شوند. این در حالی است که ۱۶ درصد از تغییرات گذار شغلی متولدین ۳۳ با تنها عامل حمایت خانواده و ۴۸/۱ درصد از تغییرات گذار به ازدواج آن‌ها با چهار عامل جنسیت، مذهب، آداب و رسوم و سن، پیش‌بینی می‌شوند.

کیانی و حجازی (۱۳۹۶) در پژوهشی به «مفهوم گذار به دوره بزرگسالی در میان پیش بزرگسالان ایرانی: چشم‌انداز فرهنگی و اجتماعی» پرداختند. در مورد اهمیت نشانه‌های بزرگسالی در فرهنگ ایرانی، یافته‌ها نشان داد که شرکت‌کنندگان به‌طور معناداری بیشترین اهمیت را برای نشان‌های مقیاس استقلال‌طلبی، وابستگی متقابل، توانایی تشکیل خانواده و قبول هنجارها قائل بودند. در حالی که نشانه‌های مربوط به مقیاس‌های گذار زیست‌شناختی و گذار قانونی به‌طور معناداری اهمیت کمتری از متوسط برای بزرگسال شدن داشتند. درنهایت، دانشجویان معتقد بودند که در حال حاضر آن‌ها تنها نشانه‌های مربوط به مقیاس‌های قبول هنجارها، وابستگی متقابل و استقلال‌طلبی را دارند. دانشجویان از نظر دستیابی به این نشانه‌ها به‌صورت معناداری خود را بالاتر از سطح متوسط ارزیابی کردند. این در حالی است که آن‌ها مطابقت نشانه‌های مربوط به گذار نقش را در خود به‌صورت معناداری کمتر از سطح متوسط می‌دانستند.

حسینی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی «گذارهای فریز شده: دوره جوانی و تغییر در الگوی گذار به بزرگسالی در ایران» پرداخت. یافته‌های تحقیق حاکی از وقوع تغییرات اساسی در گذارهای جوانان به بزرگسالی در دهه‌های اخیر بود و نشان داد که گذارها در ایران در هر چهار حوزه (اتمام تحصیلات،

زندگی مطلوب خویش دانست. به همان‌سان یافته‌های دیگر بیانگر تغییر در بستر فرهنگی رسیدن به بزرگسالی در جهت کاسته شدن از قوه جاذبه اجتماعی در انتخاب جوانان و فردی شدن فزاینده انتظارات آن‌هاست.

ذکایی (۱۳۸۸) به بررسی «فرهنگ گذار و الزامات آن برای روابط بین نسلی» پرداخته است. این تحقیق براساس اتکا به داده‌های به‌دست آمده از پیمایش‌های اخیر ملی است، الزامات تحول در تجربه گذار را بر روابط قدرت جوانان با خانواده‌های خویش، میل افزایش‌یافته آن‌ها به کسب استقلال، دموکراتیزه شدن مناسبات خانوادگی و اجتماعی شدن دو طرفه، بررسی می‌کند و به این نتیجه رسیده است که تجربه تعاملات نسلی جوانان در خانواده و نیز اجتماع بزرگ‌تر، بیش‌تر از آنکه بیانگر گسست و به‌اصطلاح انقطاع نسلی باشد، بیانگر تداوم پیوستگی است که نیروهای جهت‌دهنده آن اگرچه به‌طور فزاینده از شرایط تحول‌یافته فرهنگی و ارزشی جامعه تأثیر می‌پذیرند همچنان وابسته به نیروهایی ساختی چون طبقه، جنسیت و مکان زندگی است.

رفیعی و همکاران (۱۳۹۳) با بررسی «تحلیل مفهوم گذار از دوره دانشجویی به زندگی کاری: مدل هیبرید» پرداختند. این تحقیق در سه مرحله (نظری، کردار عرصه و تحلیل نهایی) انجام شد. در نتیجه آمده است که گذار از دوره دانشجویی به زندگی کاری، فرآیندی غیرقابل‌پیش‌بینی، پرآشوب، تنش‌زا، مبهم و همراه با تردید، ترس، بی‌ثباتی و آسیب‌پذیری است که منجر به کسب نقش‌های جدید، صلاحیت و توانمندی می‌شود.

تاج مزینانی و خانی (۱۳۹۶) به «مقایسه بین نسلی گذارهای شغلی و خانوادگی جوانان و عوامل مؤثر بر آن‌ها (مورد مطالعه متولدین ۱۳۳۳ و ۱۳۶۳ شهرستان دهگلان)» پرداختند. یافته‌ها نشان داد نسل امروزه جوانان، گذارها را همانند نسل گذشته و به‌صورت وقایع استاندارد، محدودشده و قابل‌انتظار صورت نمی‌دهند، بلکه گذارها، متنوع‌تر،

ممکن است برای افرادی که به‌شدت در مسیرهای زندگی فاقد آن ترکیب قرار گرفته‌اند دشوار باشد.

مطالعات آرنِت (۲۰۱۷) «بزرگسالی و بزرگسالی در حال ظهور» نشان داد که مردهای جوان امروزی معتقدند هنگامی به سن بزرگسالی پا می‌گذارند که مسؤولیت‌های اعمال خودشان را بپذیرند، استقلال مالی داشته باشند و بتوانند مستقل تصمیم بگیرند. از سوی دیگر، زنان نیز زمانی خودشان را در شمار بزرگسالان به حساب می‌آورند که مسؤولیت‌های اعمال فردی خودشان را به عهده بگیرند، بتوانند تصمیم‌گیرنده‌های مستقلی باشند و به مرحله‌ای برسند که بتوانند دیدگاه‌های دیگران را در نظر بگیرند.

درخصوص وجه تمایز این تحقیق با تحقیقات پیشین می‌توان گفت هیچ‌یک از مطالعات مذکور انواع گذارهای اجتماعی دانش‌آموزان را هم‌زمان و در مقایسه با یکدیگر مورد بررسی قرار نداده‌اند. به‌عبارتی دیگر آن‌ها با اتکال بر فرض رایج و بازبینی نشده «طولی و خطی» دیدن گذارهای اجتماعی مهم مانند مدرسه، کار، ازدواج، ... احتمال هم‌زمانی و «افقی» بودن گذارهای اجتماعی مهم را نادیده گرفته‌اند. فرضی که بر اساس آن می‌توان گفت همه این گذارها می‌توانند به یکسان مورد توجه و اولویت افراد باشند. وجه تمایز اساسی دیگر، ارزیابی و توجه هم‌زمان این تحقیق به سه نوع گذار اجتماعی مهم ازدواج، ادامه تحصیل و ورود به بازار کار است. همچنین این تحقیق در بین جامعه آماری دانش‌آموزان متوسطه انجام گرفته که به بیشترین وجه در معرض این گذارهای انتخابی هستند و به تعبیر اریکسون هنوز هویت اجتماعی آن‌ها تثبیت نشده‌است.

۳ چارچوب نظری پژوهش

جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان به این نتیجه رسیده‌اند که امروزه فرایند چرخه‌ی زندگی، برای اکثر

اشتغال، داشتن مسکن و ازدواج) با وقفه و تعلیق مواجه شده‌اند. گذارهای جوانان نسبت به گذشته از نظر ترتیب و زمان‌بندی، قطعیت و پیش‌بینی پذیری کمتر و کثرت و تنوع بیشتری یافته‌اند.

۲٫۲ پیشینه پژوهشی خارجی

آرنِت^۱ (۲۰۰۳) در مطالعات خود بر روی «جوانان ۱۸ تا ۲۸ ساله آمریکایی» به این نتیجه رسید که برای عبور از دوره نوجوانی به دوره بزرگسالی مرحله تحولی دیگر را با عنوان «گذار به بزرگسالی^۲» یا مرحله پیش بزرگسالی» می‌توان در نظر گرفت. طول دوره پیش بزرگسالی و زمان شروع و پایان آن ممکن است از فرهنگی به فرهنگ دیگر متمایز باشد.

باگر^۳ و همکاران (۲۰۰۶) در یک پژوهش بر روی «پیش‌بزرگسالان در فرهنگ چین» دریافتند که شرکت‌کنندگان در مقایسه با آمریکایی‌ها، ملاک‌های مرتبط با تعهد در قبال دیگران را ملاک‌های مهم‌تری برای نشانه‌های بزرگسالی قلمداد می‌کردند. در این مطالعه پیش‌بزرگسالان چینی، «قبول هنجارها»، «پتانسیل تشکیل خانواده» و «بلوغ ارتباطی» را بیشتر از آمریکایی‌ها به‌عنوان نشانه‌های بزرگسالی انتخاب کردند.

الیاسون، مورتیمر و وولو^۴ (۲۰۱۵) پژوهشی تحت عنوان «انتقال به بزرگسالی: ساختار دوره زندگی و ادراکات ذهنی» انجام دادند. نتایج تجربی نشان داد که درک خود به‌طور قابل‌توجهی با ساختار دوره زندگی مرتبط است که نقش‌برداری از زمان‌بندی و توالی نقش‌های عینی و تنظیمات نقش را از طریق گذار به بزرگسالی پیوند می‌دهد. نتایج همچنین نشان داد که شکل‌گیری هویت بزرگسالان به‌صورت تجربی با مسیرهای زندگی تنظیم‌شده در نقش مرتبط است که در آن ترکیب نقش‌های کاملاً بزرگسال تا اواسط دهه بیست شیوع بالایی دارد. این نشان داد که شکل‌گیری یک هویت بزرگسال

3. Badger

4. Eliason & Mortimer and Vuolo

1. Arnett

2. Emerging adulthood

۱۹۹۰ «بحران» در گذارهای مدرسه به کار، به خوبی تشخیص داده شد. شواهد برگرفته از سراسر دنیا نشان می‌دهد تغییرات ساختاری عظیم در بازارهای کار و فرصت‌های شغلی، موجب وقوع تجدید ساختاری عمده‌ای در چگونگی گذار جوانان از مدرسه به کار، شده‌است. نیروهای جهانی در مدرنیته متأخر، اشکال جدیدی از اشتغال و شیوه‌های تعلیم به وجود آورده‌اند. سه روند عمده که در میان ملل توسعه‌یافته و در حال توسعه وجود دارد عبارتند از: تداوم رکود بازار کار جوانان، روند رو به گسترش آموزش و پرورش بالاتر از ۱۶ سال: نه تنها فرصت‌های تحصیلی بلکه شمار جوانانی که بعد از مدرسه تحصیل خود را ادامه می‌دهند، افزایش یافته‌است، و وضعیت تعلیم و کارآموزی، مسیر انتخاب عمده‌ای برای جوانانی است که مدرسه را ترک کرده‌اند. این تغییرات فقط مختص کشورهای غربی نیست. پیامد این تغییرات به سؤالاتی در این خصوص دامن زده است که کدام گذارهای جوانان ممکن است برای گروه‌های اجتماعی متفاوت در مدرنیته متأخر معنادار باشد. برای مثال در بیشتر کشورهای غربی که جوانان به احتمال فراوان وارد دانشگاه می‌شوند یک «توده دانشجویی» وجود دارد. تأثیر این امر بر گذارهای جوانان نسبتاً مبهم است، با وجود این شواهد اولیه نشان می‌دهد که مسیرهای جدیدی خارج از محیط خانوادگی گشوده شده‌است (فرانس، ۱۳۹۵: ۱۳۱ - ۱۳۲).

تا اواخر قرن ۱۸، محققان نهاد خانواده مدل‌های چرخه زندگی خانواده را برای ترسیم تغییرات و گذارهای نسلی در فرهنگ‌ها رصد می‌کردند (رونتری، ۱۹۰۲)، اما امروزه، اختلاف کمی وجود دارد که رویکرد مسیر زندگی تأثیر عمده‌ای بر روند گذارها داشته که بیانگر ناهمگنی زمان‌بندی و توالی است. به علاوه، هم‌زمانی روش‌های مسیر زندگی، شیوه‌های

جوانان، با استرس یا آشفتگی همراه است. چرخه زندگی، به مثابه پدیده‌ای اجتماعی، بیانگر این است که دوره زندگی نهادینه شده شامل گذرگاه‌هایی مهم به همراه نقش‌ها و تغییرات مربوطه است. هر نقش و تغییر وضعیت نشانگر ورود به یک حوزه جدید زندگی است (دنيس، هوگان و آستون، ۱۹۸۶: ۱۱۹). اپتر (۲۰۰۱) به مفهوم «افراد واقع در آستانه و مرز» اشاره می‌کند، در حالی که هولدرورث و مورگان (۲۰۰۵) با پیروی از ترز (۱۹۶۷) از مفهوم انسان‌شناختی شرایط «بینابینی» برای توصیف موقعیت جوانان که در آستانه میان جوانی و بزرگسالی قرار دارند استفاده کرده‌اند، یعنی سردرگمی میان جهان اجتماعی خانواده خود و جهان بیرونی که هنوز جوانان با آن انسجام نیافته‌اند (جونز، ۱۳۹۳: ۱۰۳). گذارهای فردی و خانوادگی اجزا و عناصری محسوب می‌شوند که در رابطه با تغییرات تاریخی ظهور می‌کنند. چرخه زندگی، در راستای جدول زمانی بیولوژیک حاکم بر توالی تغییرات در روند بزرگ و پیر شدن و به‌عنوان مجموعه‌ای از تغییرات منظم، از دوران کودکی تا دوران نوجوانی، بلوغ و پیری و نحوه جامعه‌پذیری مربوطه در نظر گرفته می‌شود (نوگارتن و همکاران، ۲۰۱۳: ۵۶). کسانی که در معرض گذار هستند نیاز به استراتژی مناسبی برای سازگاری با وضعیت جدید دارند. انتقال به بزرگسالی بیشتر از طریق سلسله اتفاقات گذار توصیف شده که در امتداد خطی "طولی" متوالی و از سوی هنجارها، انتظارات و ساختارهای اجتماعی - فرهنگی نهادینه شده حمایت و مورد تأکید قرار می‌گیرند. برای مثال، بر اساس انتظارات والدین و در جوامع نسبتاً سنتی‌تر افراد بعد از اتمام تحصیل، وارد بازار کار شده و بعد از اکتساب شغل و درآمد اقدام به ازدواج و فرزندآوری می‌نمایند (دنيس، هوگان و آستون، ۱۹۸۶: ۱۲۴). در حدود دهه

ان فرد آنچه قبلاً بوده نیست و چیزی که در آینده خواهد بود هم هنوز نشده‌است، بلکه چیزی بینابین است.

5. Neugarten et all
6. Rountree

1. Dennis, Hogan and Astone
2. Apter
3. Holdsworth and Morgan

liminality: ۴. ون ژیب این مفهوم را در بحث مناسک گذار مطرح کرده است و منظور از آن موقعیتی انتقالی است که در

دختر ۱۴ ساله معمولاً یک دخترمدرسه‌ای شناخته می‌شود، در حالی که یک دختر ۱۴ ساله در روستایی در شرق نزدیک ممکن است مادر دو فرزند باشد. بنابراین، اهمیت یک سن تقویمی معین، وقتی از منظر جامعه‌شناختی یا انسان‌شناختی بررسی شود، تابعی مستقیم از تعریف اجتماعی از سن یا زمان اجتماعی است.

زمان اجتماعی: در یک جامعه پیش از سواد^۵ داشتن آیین‌هایی که نشان‌دهنده گذار از یک وضعیت سنی به وضعیت سنی دیگر است، مانند گذر از جوانی به بلوغ و ازدواج‌پذیری مشخص است. فقط شباهتی تقریبی بین زمان اجتماعی و زمان زندگی وجود دارد، زیرا اگرچه در جوامع ساده ممکن است یک دختر پس از رسیدن به بلوغ، قابل ازدواج در نظر گرفته شود (گذار به ازدواج)، اما در جامعه مدرن، او تا مدت‌ها پس از بلوغ قابل ازدواج تلقی نمی‌شود. به‌طور خلاصه، زمان‌بندی اجتماعی با زمان‌بندی بیولوژیکی هم‌زمان نیست. همچنین مجموعه‌های متفاوتی از انتظارات سنی و وضعیت‌های سنی در جوامع مختلف وجود دارد، پس درجه‌بندی سن می‌تواند برای شکل دادن به چرخه زندگی عمل کند (نوگارتن و همکاران، ۲۰۱۳: ۵۷) هرچند شاخص کامل و جامعی نیست.

زمان تاریخی: زمان تاریخی نظام اجتماعی را شکل می‌دهد و نظام اجتماعی نیز به‌نوبه خود مجموعه‌ای از هنجارهای سنی در حال تغییر و نظام سنی متغیری را ایجاد می‌کند که چرخه زندگی فردی را شکل می‌دهد. آریس (۱۹۶۲) تاریخ اجتماعی زندگی خانوادگی را در جامعه غربی ردیابی کرده است و پیشنهاد می‌کند که تا قرن هفدهم و هجدهم، با رشد صنعتی شدن، شکل‌گیری طبقه متوسط و ظهور مؤسسات آموزشی رسمی، این مفهوم پدیدار نشد. تاریخ همچنین مجموعه‌ای از رویدادهای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است که مستقیماً بر روند زندگی

اکتشافی پویاتر را برای ثبت الگوها و علل خط سیرهای زمانی مرتبط با حوزه‌های زندگی^۱ توسعه داده‌اند (او رند و کرکر، ۲۵۱-۲۵۲: ۱۹۹۰). از منظر چرخه زندگی، دو مفهوم فراگیر و بلندمدت وجود دارد: مسیرها و گذارها. مسیر به مراحل و یا معبری اطلاق می‌شود که در طی حیات فردی بروز می‌کند. مسیر یکتا و منحصربه‌فردی وجود ندارد، زیرا فرد ممکن است طیفی از مسیرها را بسته به فضاهای نهادی تجربه کند: مسیر تحصیلی، مسیر شغلی، مسیر تولیدی، مسیر مهاجرتی، مسیر سلامت و غیره. هرچند که مسیرهای فوق ممکن است هم‌زمان موجود باشند، ولی چنین مسأله‌ای در جوامعی محتمل است که این مسیرهای مختلف بروز پیدا می‌کنند. رویدادهای موردنظر ممکن است در قالب فردی (سن تقویمی)، خانوادگی (اجتماعی)، یا تاریخی رخ دهند (دنيس، هوگان و آستون، ۱۹۸۶: ۱۲۵). به‌طور کلی می‌توان سه بعد زمان را راجع به گذارهای اجتماعی در نظر گرفت: زمان زندگی (سن بیولوژیکی)، زمان اجتماعی و زمان تاریخی.

زمان زندگی (سن بیولوژیکی): اگرچه برای روانشناس رشد، انبوهی از مسائل مفهومی و روش‌شناختی در استفاده از سن بیولوژیکی یا زمان زندگی به‌عنوان شاخص تغییر وجود دارد (بائر، ۱۹۷۰، بالتیک و گلی، ۴، ۱۹۷۱)، اما این یک واقعیت است که سن تقویمی (بیولوژیکی) در بهترین حالت تنها شاخصی تقریبی از موقعیت یک فرد در هر یک از ابعاد فیزیکی یا روانی متعدد است، زیرا از همان دوران کودکی که فرد در خانواده بزرگ می‌شود، تفاوت‌های فردی در رشد ظاهر می‌شود. همچنین سن، پیش‌بینی‌کننده معناداری برای بسیاری از اشکال رفتار اجتماعی و روان‌شناختی نیست، مگر اینکه شناخت ملازمی همراه با آن از جامعه خاص به‌عنوان چارچوب مرجع وجود داشته باشد. مثال بارز آن این واقعیت است که در ایالات متحده، یک

4. Baltes & Goulet
5. preliterate society

1. life domains
2. O' Rand and Krecker
3. Baer

(هنجارها و ارزش‌های جامعه سنتی) و ظهور و رواج نسبی ارزش‌های فردی شدن^۲ و فردیت‌گرایی^۳ است. چنین وضعیتی نه تنها در سطح ساختاری - نهادی تعارض‌ها و ابهام‌هایی را مطرح نموده است بلکه در سطح فردی نیز انتخاب‌های فردی را با سردرگمی‌ها و آشفتگی‌هایی همراه نموده است. به تعبیر گیدنز، اگر در گذشته تابلو راهنمایی برای انتخاب مسیر زندگی وجود داشت، امروزه هیچ علائم راهنمای مشخصی برای طی مسیر زندگی وجود ندارد.

در کنار فاکتور چرخه زندگی، اندیشمندان اجتماعی به دیگر علل اجتماعی اشاره کرده‌اند که می‌توانند نوع انتخاب و اولویت‌گذاری افراد در مسیر زندگی را تحت تأثیر قرار دهند. اندیشمندان اجتماعی بسته به دیدگاه‌های نظری‌شان، بر فاکتورهای جنسیت، جامعه‌پذیری، هنجارهای رایج، طبقه اجتماعی، سرمایه‌های والدین و... تأکید دارند. طبق نظر بوردیو^۴ افراد یک طبقه معین در شیوه‌های طبقه‌بندی، ارزش‌گذاری، داور، ادراک و رفتار مشترک هستند. بوردیو فرایند میانجی میان طبقه و دریافت‌ها، گزینش‌ها و رفتار فردی را عادت‌واره مفهوم‌پردازی می‌کند. بوردیو عادت‌واره را ناخودآگاه جمعی کسانی می‌داند که در جایگاه‌های یکسانی قرار دارند، چراکه عادت‌واره راهنمای شناختی و احساسی را فراهم می‌کند که افراد را قادر به بازنمایی جهان به روش‌های مشترک و طبقه‌بندی، گزینش، ارزیابی و کنش در یک شیوه می‌کند. عادت‌واره نشانه‌های سلیقه، گفتار، لباس، رویه و سایر واکنش‌ها را پدیدار می‌کند. کسانی که در یک جایگاه طبقاتی مشترک سهیم هستند، سلیقه‌های مشابهی دارند. برای نمونه ترجیح نوع گذار انتخابی بین افراد این‌که چه گذاری را انتخاب می‌کنند (شغل، ازدواج و یا ادامه تحصیل) در بین کسانی که سلیقه‌های مشابهی دارند و در یک جایگاه طبقاتی مشترک سهیم هستند، هم‌خوانی خواهد داشت. بوردیو سلیقه را، دریافتی کلی و انسان‌شناختی،

افرادی که رویدادها را تجربه می‌کنند تأثیر می‌گذارد. بنابراین، چرخه زندگی یک فرد توسط فرایندهای تاریخی طولانی‌مدت تغییر شکل می‌گیرد که به تدریج نهادهای اجتماعی را تغییر می‌دهد، اما چرخه زندگی نیز تحت تأثیر رویدادهای تاریخی گسسته قرار می‌گیرد (همان، ۶۰). جاهودا و وارن^۱ معتقدند در جوامع سنتی که در آن‌ها بلوغ زیستی و بلوغ اجتماعی به صورت هم‌زمان رخ می‌دهد، جوانان هیچ مشکلی ندارند. به نظر این محققان، «بین سطح تمدن یک جامعه با تعداد سال‌هایی که آن جامعه به دوران جوانی اختصاص می‌دهد، رابطه وجود دارد». آنان معتقدند دور باطلی وجود دارد: تمدن برابر است با افزایش دوره جوانی که خود مساوی است با مسأله‌دار شدن دوره جوانی و این موضوع یعنی تهدیدی برای تمدن. اساساً مشکلی که جوانان در جوامع صنعتی تجربه می‌کنند، محصول جامعه است و نه محصول ذاتی و طبیعی خود دوره جوانی (جونز، ۱۳۹۳: ۱۸). از این رو جریان زندگی نوعی سرگذشت اجتماعی فرد است که در شکل‌گیری آن، هم سن بیولوژیکی و هم عوامل اجتماعی مؤثر است. بدین ترتیب تاریخ زندگی اجتماعی، به حرکات موزون مقولات اجتماعی در مقابل موسیقی زمان تاریخی، تبدیل می‌شود. لذا دغدغه ما، خط سیر مقولات اجتماعی در فضای اجتماعی می‌شود، گویی خود این مقولات قادر به کنش هستند و به وجود کنشگران عینی که توزیع آن‌ها در فضا زمان مادی الزاماً شرط سرعت و استمرار حرکت مقولات اجتماعی نیست، نیازی ناست (همان، ۱۰۶).

جامعه فعلی ایران از لحاظ زمان تاریخی یک جامعه در حال گذار است که از جامعه سنتی فاصله گرفته و کاملاً وارد مدرنیته نشده است. در این جامعه از حال تاریخی در حال گذار، از لحاظ زمان اجتماعی وضعیتی مبهم وجود دارد که ناشی از هم‌زمانی وجود و برجستگی چرخه‌های سنتی

3. individualism
4. Bourdieu

1. Jahoda and Warren
2. individualization

گذارهای افراد متأثر از نظام شخصیتی آنها و در مرتبه‌ای دیگر تحت تأثیر نوع جامعه‌پذیری آنان است.

در دوران مدرنیته متأخر و متأثر از ازم‌پاشیدگی نهادهای جهت‌دهنده دوران مدرن اولیه، مانند دولت - ملت، خانواده، هنجارهای طبقاتی و ... اندیشمندی‌مانند اولریش بک^۲ با طرح نظریه فردی شدن معتقدند هیچ الگو و معیار نهادینه‌شده‌ای برای جهت‌دهی انتخاب‌های افراد وجود ندارد بلکه انتخاب‌های فردی و موقعیت بازار مهم‌ترین عامل جهت‌دهنده انتخاب‌های افراد هستند. نوع انتخاب افراد مبتنی بر جهت‌گیری شخصی است. فردی سازی یا شخصی‌سازی را به معنای از هم پاشیدن اشکال اجتماعی قبلی می‌داند، جوامع مدرن خواسته‌ها، کنترل‌ها و محدودیت‌های جدیدی به افراد تحمیل می‌شود. ویژگی تعیین‌کننده دستورالعمل‌های مدرن این است که خیلی بیشتر از اوایل، افراد باید تا حدی آنها را برای خود تهیه کنند و آنها را از طریق اقدامات خود وارد زندگی‌نامه خود کنند. این ارتباط زیادی با این واقعیت دارد که دستورالعمل‌های سنتی اغلب شامل محدودیت‌های شدید یا حتی ممنوعیت اقدام (مانند ممنوعیت ازدواج، در جوامع پیش از صنعتی شدن که مانع ازدواج اعضای گروه‌های غیر مالک می‌شود) برای مزایای اجتماعی مدرن، شخص باید کاری انجام دهد، یا تلاشی فعال انجام دهد. بنابراین "بیوگرافی طبیعی"^۳ به "بیوگرافی انتخابی"^۴، "بیوگرافی انعکاسی"^۵، "زندگی‌نامه‌ای که خودتان انجام می‌دهید" تبدیل می‌شود. زندگی‌نامه انجام خودتان همیشه "بیوگرافی مخاطره‌آمیز"^۶ است (بک، ۲۰۰۷). در مورد سبک زندگی و ساختار نهاد خانواده آنچه مدت‌هاست به‌عنوان بخشی از زندگی عادی در یکی از موارد طبیعی تلقی می‌شود، کلمه کلیدی "شخصی‌سازی" باید به‌عنوان تعیین‌کننده یک روند

ارزش‌گذاری هنر، ارزش‌گذاری نوع انتخاب در نظر می‌گیرد. هرچند سلیقه یک پدیده بی‌طرف، طبیعی و شخصی به نظر می‌رسد، ولی با جایگاه طبقات عینی تغییر می‌کند: سلیقه طبقه بالا با سلیقه طبقه کارگر متفاوت است (ترنر، ۱۳۹۴: ۷۲۴). براساس دیدگاه بورديو می‌توان نتیجه گرفت که نحوه انتخاب گذارهای اجتماعی در بین افراد می‌تواند بسته به پایگاهی که والدین در آن قرار گرفته‌اند متفاوت باشد.

عده‌ای دیگر از اندیشمندان اجتماعی بر این عقیده‌اند که انتخاب افراد بر مبنای جهت‌گیری ارزشی نهاد خانواده صورت می‌گیرد. پارسونز^۱ معتقد است که کنشگران در فراگرد جامعه‌پذیری، گیرندگانی منفعل هستند، کودکان نه‌تنها عمل کردن بلکه باید هنجارها، ارزش‌ها و اخلاقیات جامعه را نیز فراگیرند. پارسونز اجتماعی شدن را فراگرد محافظه‌کارانه‌ای می‌داند که طی آن تمایلات نیازی (که بیشتر آنها را جامعه قالب‌ریزی می‌کند)، کودکان را به نظام اجتماعی پیوند می‌دهد و نظام اجتماعی نیز وسایل برآورده شدن این تمایلات نیازی را فراهم می‌سازد (ریترز، ۱۳۸۹: ۱۳۴). تمایلات نیازی که به‌مثابه عنصر مهم و جهت‌دهنده شخصیت فرد تا حد زیادی بیانگر روند و ماهیت جامعه‌پذیری افراد است. البته با وجود هم‌رنگی ناشی از اجتماعی شدن، تنوع فردی گسترده‌ای در داخل نظام به چشم می‌خورد (همان، ۱۳۸۹: ۱۳۸-۱۳۵). بر اساس نظریه پارسونز، افراد تحت شرایطی که در نهاد خانواده جامعه‌پذیر شده‌اند و ارزش‌هایی که ملکه ذهن آنها شده‌است در بزرگسالی دست به انتخاب می‌زنند. به عبارتی، جامعه‌پذیری شخصیت افراد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و شخصیت‌های پرورش‌یافته، انتخاب‌های مختلفی دارند. به زبان ساده‌شده می‌توان گفت، از نظر پارسونز، نحوه انتخاب

4. Selected biography
5. Reflective biography
6. Risky biography

1. Parsons
2. Ulrich Beck
3. Natural biography

۴ روش‌شناسی تحقیق

در این تحقیق از روش‌شناسی کمی و شیوه توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری تحقیق دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر یاسوج در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بوده‌اند که تعداد آنان بر اساس اطلاعات اخذشده از اداره کل آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد، ۸۵۲۹ نفر بوده‌است. از این تعداد ۶۳۶۷ نفر در مدارس دولتی و ۲۱۶۲ نفر در مدارس غیردولتی هستند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران و با ضریب خطای ۵ درصد و اطمینان ۹۵ درصد، ۳۶۸ نفر تعیین گردید که برای اطمینان بیشتر به ۳۷۴ نفر افزایش یافت. روش نمونه‌گیری، روش خوشه‌ای متناسب با حجم بوده‌است. بدین ترتیب که مدارس غیردولتی و دولتی در مناطق مختلف شهر به‌عنوان خوشه‌ها، با توجه به اینکه آموزش و پرورش یاسوج فقط یک منطقه دارد، معیار و ملاک منطقه‌بندی برای خوشه‌ها را تقسیم‌بندی شهرداری قرار داده شد که به دو ناحیه تقسیم شده‌است، و براساس نحوه قرار گرفتن دبیرستان‌ها در مناطق یک و دو پرسشنامه‌ها توزیع شد، مناطقی که دبیرستان‌های بیشتری در آن‌ها قرار گرفته بود، پرسشنامه بیشتری توزیع شد. دختران و پسران دانش‌آموز نیز متناسب با تعدادشان مورد توجه قرار گرفتند. در مجموع تعداد دختران در نمونه ۱۸۶ نفر و تعداد پسران ۱۸۸ نفر تعیین شدند. واحد تحلیل یک نفر دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر یاسوج در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بوده‌است. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه حاوی گویه‌های پرسشنامه محقق ساخته در قالب طیف لیکرت با نمرات ۱ تا ۵ است. با توجه به شرایط خاص حاکم به خاطر بیماری کوید ۱۹ و تعطیلی مدارس عملاً امکان توزیع حضوری پرسشنامه‌ها در بین دانش‌آموزان وجود نداشت. لذا با توجه به اینکه تمام کلاس‌ها در شبکه شاد، زیر نظر آموزش و پرورش و شبکه‌های اجتماعی (واتساپ) در

تلقی شود. مارتین بتگ (۱۹۹۱) می‌نویسد: "چیزی که به فردا اشاره دارد به سختی می‌تواند نماینده امروز باشد". فردگرایی عناصر هر دورا دارد - این یک تشخیص مثال‌زدنی از حال و موج آینده است. انسان... به گزینه‌ای در بین امکانات تبدیل می‌شود، زندگی، مرگ، جنسیت، جسمانیت، هویت، مذهب، ازدواج، پدر و مادر، روابط اجتماعی - همه با توجه به مقیاس کوچک قابل تصمیم‌گیری هستند. بعد از اینکه به گزینه‌هایی تقسیم شد، باید در مورد همه چیز تصمیم‌گیری شود (بک و بک گرنشیم، ۲۰۰۲: ۵-۲). در راستای ادبیات نظری می‌توان فاکتورهای مرتبط با انتخاب و اولویت گذارهای انتخابی را دامنه‌ای نامحدود از انتخاب از پیش تعیین‌شده زیستی مبتنی بر جنس، جامعه‌پذیری، طبقه تا انتخاب از نظر اجتماعی جهت نیافتنه مبتنی بر رقابت بازار (فردی شدن بک) تصور نمود. اما ارزیابی تجربی است که مشخص‌کننده آهنگ برجسته انتخاب گذارهای اجتماعی افراد در یک زمینه اجتماعی- فرهنگی و دوره تاریخی خاص است. با توجه به ادبیات نظری طرح شده، فرضیه‌های اساسی پژوهش حاضر عبارتند از:

فرضیه اول: به نظر می‌رسد نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی بر حسب جنسیت افراد تفاوت معناداری دارد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین استقلال در تصمیم‌گیری فردی و نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی بر حسب نوع جامعه‌پذیری افراد در خانواده تفاوت معناداری دارد.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی بر حسب شغل والدین تفاوت معناداری دارد.

بنابراین یکی از مهم‌ترین گزینه‌های انتخابی پیش‌روی دانش‌آموزان متوسطه، به‌ویژه دختران، انتخاب و شاید اجبار به همسرگزینی است. ازدواج عملی است که پیوند بین دو جنس مخالف را بر پایه روابط پایای جنسی، موجب می‌شود (ساروخانی، ۱۳۹۰: ۲۶-۲۵). در این تحقیق، گذار اجتماعی به ازدواج بر اساس ۴ گویه محقق ساخته ارزیابی شد که پاسخگو نگرش خود را بر اساس میزان موافقت یا مخالفت خود با این گویه‌ها در دامنه‌ای ۵ نمره‌ای از خیلی مخالفم تا خیلی موافقم ابراز می‌کرد.

گذار اجتماعی ادامه تحصیل

امروزه با صنعتی شدن جوامع و گسترش بحث "شایسته‌سالاری" دسترسی به آموزش عالی و داشتن مدرک تحصیلی یکی از مهم‌ترین راه‌های کسب هویت و پایگاه اجتماعی، دسترسی به فرصت‌های شغلی، اقتصادی و توسعه انسانی تلقی می‌شود. در این تحقیق، سنجش این نوع گذار اجتماعی از طریق ۳ گویه محقق ساخته با طیف لیکرت صورت گرفت که محقق ترجیح انتخابی خود به ادامه تحصیل را بر اساس طیف لیکرت و در دامنه‌ای پنج نمره‌ای از (کاملاً مخالفم) تا (کاملاً موافقم) ابراز می‌نمود.

گذار اجتماعی ورود به بازار کار

بازار کار بازاری است که در آن عرضه و تقاضا برای کار معین، جهت انجام فعالیت معین نمود می‌یابد البته از آنجا که سن افراد امکان ورود آنان به مشاغل رسمی را فراهم نمی‌آورد، منظور این بوده‌است که دانش‌آموزان تا چه اندازه تمایل دارند بعد از اتمام دوره تحصیلی‌شان، به‌منظور کسب درآمد، وارد بازار کار شوند. برای سنجش این نوع گذار اجتماعی، نیز ۳ گویه محقق ساخته با طیف لیکرت مطرح گردید که پاسخگو می‌توانست نگرش خود را با انتخاب یکی از گزینه‌های (خیلی مخالفم تا خیلی موافقم) ابراز کند.

همچنین، برای پی بردن به اولویت انتخابی پاسخگویان و والدینشان، از دانش‌آموزان خواسته شد تا اولویت انتخابی خود یا انتخاب مدنظر

حال برگزاری بود و اینکه تقریباً اکثر دانش‌آموزان به این شبکه‌ها دسترسی داشتند تصمیم بر این شد که پرسشنامه اینترنتی ساخته و در بین گروه‌های دانش‌آموزان در شبکه شاد و واتساپ فرستاده شود. ابتدا با مجوز رسمی از حراست اداره کل آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد، پرسشنامه‌ها برای مدیران مدارس فرستاده شد و با تأیید مدیران مدارس لینک پرسشنامه‌ها در گروه‌های کلاسی دانش‌آموزان در شبکه شاد و واتساپ ارسال شد.

۴/۱ تعاریف متغیرها و نحوه سنجش آنها

۴/۱/۱ گذار اجتماعی

گذارهای اجتماعی مراحل و یا معبری اطلاق می‌شود که در طی حیات فردی بروز می‌کند. گذار یکتا و منحصربه‌فردی وجود ندارد، زیرا فرد ممکن است طیفی از گذارها را بسته به فضاهای نهادی تجربه کند: گذار تحصیلی، گذار شغلی، گذار تولیدی، گذار مهاجرتی، گذار سلامت و غیره. هرچند که گذارهای فوق ممکن است هم‌زمان موجود باشند، ولی چنین مسأله‌ای در جوامعی محتمل است که این گذارهای مختلف بروز می‌کنند (حسنی، ۱۳۹۷: ۱۴). گذار مورد استفاده در این تحقیق نه گذار جسمانی و روان‌شناختی، بلکه گذار اجتماعی است. منظور از گذار اجتماعی در این تحقیق این است که دانش‌آموزان پس از اتمام تحصیلات در مقطع متوسطه دوم تصمیم دارند وارد چه کاری بشوند؟ (آیا وارد بازار کار می‌شوند؟ ادامه تحصیل می‌دهند؟ یا ازدواج می‌کنند؟).

گذار اجتماعی ازدواج

سن ازدواج در جامعه مورد مطالعه نسبتاً پایین و اغلب تنش‌ها و آسیب‌های اجتماعی مانند خودکشی دختران، بر اساس مخالفت دختران با ازدواج‌های تحمیلی و "تسریع شده" اتفاق می‌افتد. همچنین بخش زیادی از مهم‌ترین آیین‌ها و مناسک گذار در بین جامعه مورد مطالعه به "ازدواج" مربوط می‌شود.

استخدام کشوری، ۱۳۴۵). برای سنجش متغیر شغل والدین ۲ گویه محقق ساخته در قالب سؤال باز مطرح گردید که از پاسخگو خواسته شد که شغل پدر و مادر خود را بنویسد، این متغیر در سطح سنجش رتبه‌ای اندازه‌گیری شد. دسته‌بندی مشاغل به این صورت بوده‌است که مشاغل را بر مبنای میزان درآمد و پرستیژ اجتماعی به سه دسته بالا، متوسط و پایین طبقه بندی شده‌است.

۴،۱،۵ جنس

جنس در واقع، اشاره به ویژگی‌ها و تمایزات بیولوژیکی و ویژگی‌های فیزیکی بین زن و مرد دارد. برای سنجش متغیر جنس از یک گویه محقق ساخته مطرح گردید که از پاسخگو خواسته شد که جنسیت خود را مشخص کند، این متغیر در سطح سنجش اسمی اندازه‌گیری شد.

۴،۲ اعتبار و پایایی پژوهش

در پژوهش حاضر، به‌منظور تعیین میزان اعتبار پرسشنامه از برخی شیوه‌ها همچون انجام مقدماتی پژوهش برای تعیین مسائل و مشکلات احتمالی در سؤالات پژوهش و استفاده از دیدگاه صاحب‌نظران و متخصصان برای یافتن اعتبار صوری سؤالات پرسشنامه استفاده شد. اولاً سعی شده‌است که گویه‌هایی که متغیرهای تحقیق را می‌سنجند از گویه‌های تحقیقات پیشین که زیر نظر اساتید استفاده و اجرا شده‌اند انتخاب شوند و یا برای انتخاب بهترین گویه‌ها برای متغیرهای جدید از نظرات محققین و اساتید استفاده گردد. سپس یک بار دیگر پرسشنامه تدوین‌شده به رؤیت اساتید و متخصصان رسید و از نظرات آن‌ها برای تصحیح پرسشنامه کمک گرفته شد، همچنین از روش تحلیل عاملی برای تعیین میزان اعتبار استفاده شده‌است، بدین ترتیب پرسشنامه این تحقیق از نوعی اعتبار محتوایی و اعتبار سازه‌ای برخوردار است. به‌منظور حصول میزان پایایی پرسشنامه نیز از روش هم‌هنگی درونی گویه‌ها که با استفاده از روش آلفای کرونباخ صورت گرفته، استفاده شد. پایایی پرسشنامه با آلفای کرونباخ ۰/۸۵، درصد به‌دست

والدین‌شان را در بین سه گذار مهم ورود به بازار کار، ادامه تحصیل و ازدواج، به ترتیب اهمیت از ۱ تا ۳ اولویت‌بندی نمایند. از آنجایی که معمولاً والدین در خانواده راجع به آینده و مسیرهای مختلف زندگی فرزندان‌شان صحبت می‌کنند لذا دانش‌آموزان از اینکه والدین کدام گذارها را در اولویت‌های ۱ تا ۳ قرار می‌دهند مطلع هستند.

۴،۱،۲ نوع جامعه‌پذیری خانوادگی

در این تحقیق نوع جامعه‌پذیری بر این تأکید دارد که اعضای خانواده فرد پاسخگو در حین جامعه‌پذیری و در گفت‌وگوهای روزانه فرد را بیشتر به سمت کدام یک از گذارهای انتخابی ازدواج، ادامه تحصیل یا اشتغال تشویق و ترغیب می‌کنند. برای سنجش متغیر نوع جامعه‌پذیری در خانواده ۱۰ گویه محقق ساخته مطرح گردید که جامعه‌پذیری تحصیلی، جامعه‌پذیری ازدواج و جامعه‌پذیری کار سه شاخص این متغیر بودند، که همگی در قالب طیف لیکرت و پاسخگو یکی از گزینه‌های (خیلی مخالفم تا خیلی موافقم) را انتخاب و در سطح سنجش فاصله‌ای ۱ تا ۵ اندازه‌گیری شد.

۴،۱،۳ استقلال در تصمیم‌گیری فردی

در این مقاله منظور از استقلال فردی این است که شخص خودش بتواند برای خودش تصمیم بگیرد و اولویت‌های زندگی خود را با اختیار و اراده تام انتخاب کند. برای سنجش متغیر استقلال در تصمیم‌گیری فردی ۱۲ گویه محقق ساخته مطرح گردید که پاسخگو یکی از گزینه‌های (خیلی مخالفم تا خیلی موافقم) را انتخاب کرد. این متغیر از طریق طیف لیکرت و در سطح سنجش فاصله‌ای از ۱ تا ۵ اندازه‌گیری شد.

۴،۱،۴ شغل والدین

ماده ۷ قانون استخدام کشوری نیز شغل را این‌گونه تعریف کرده است: شغل عبارت از مجموع وظایف و مسؤولیت‌های مرتبط و مستمر و مشخصی است که از طرف سازمان امور اداری و استخدامی کشور به‌عنوان کار واحد شناخته‌شده باشد (قانون

آلفای کل گویه‌هایی که معتبر نبودند و از آلفای پایینی برخوردار بودند حذف و بعد از آن از کل فرایند تحقیق حذف شدند.

آمده است. بعد از جمع‌آوری کامل داده‌ها در بین ۳۷۴ نفر نمونه آلفای کروناخ از کل نمونه آماری گرفته شد که نتیجه آن در جدول زیر آمده است. در

جدول ۱ متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق به همراه تعداد گویه‌ها و ضریب پایایی مربوطه

تعداد گویه	پایایی	متغیرها		
۳	.۷۷	ازدواج	نوع جامعه‌پذیری خانوادگی	متغیرهای مستقل
۳	.۵۹	تحصیل		
۴	.۶۰	بازار کار		
۱۲	.۸۰	استقلال در تصمیم‌گیری فردی		
۱	-	جنسیت		
۲	-	شغل والدین		
۳	.۷۰۶	شغل	گذارهای اجتماعی انتخابی	متغیر وابسته
۳	.۷۶۵	ادامه تحصیل		
۴	.۸۳۸	ازدواج		
-	۷۶/۲	کل پرسشنامه		

آزمون K-M-O که مقدار آن برابر با ۰/۷۴۴ است. داده‌های تحقیق قابل‌تقلیل به تعدادی عامل‌های زیربنایی است و همچنین نتیجه آزمون بارتلت (۱۵۶۷/۵۱۵) که در سطح خطای کوچک‌تر از (۰/۰۱) معنی‌دار است نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس واحدی نیست، یعنی از یک طرف بین گویه‌های داخل هر عامل همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک عامل با عامل دیگر همبستگی مشاهده نمی‌شود.

برای بررسی همبستگی درونی گویه‌های گذارهای اجتماعی انتخابی، از روش تحلیل عاملی استفاده گردید که نتایج آن در جداول زیر آمده است:

قبل از تحلیل عامل ابتدا باید اطمینان حاصل کرد که آیا تعداد داده‌های موجود برای تحلیل عاملی مناسب هستند یا خیر؟ برای این منظور از شاخص‌های KMO و آزمون بارتلت استفاده شده است. طبق اطلاعات جدول (۲) براساس نتیجه

جدول ۲ آزمون کفایت نمونه گیری

/۷۴۴	K-M-O	
۱۵۶۷/۵۱۵	Chi-Square	آزمون بارتلت
۴۵	درجه آزادی	
/۰۰۰	سطح معناداری	

۱۰ گویه مربوطه داشته‌اند. مقدار واریانس تبیین شده برای عامل دوم نیز ۱۹/۶۱۴ درصد بوده‌است. در مجموع هر سه عامل باهم توانسته‌اند ۶۸/۶۷۱ درصد از واریانس گویه‌های مربوط به گذارهای اجتماعی انتخابی را تبیین کنند.

جدول (۳) نشان می‌دهد که از مجموع ۱۰ عامل فقط سه عامل مقدار ویژه آن‌ها بالاتر از یک هستند که عامل اول با مقدار ویژه (۳/۷۱) بیش‌ترین سهم (۳۷/۱۶ درصد)، و عامل سوم با مقدار ویژه (۱/۹۶) کمترین سهم (۱۱/۸۸۹ درصد) را در تبیین واریانس

جدول ۳ مقدار ویژه و درصد ویژه و درصد تجمعی واریانس مربوط به عامل‌ها

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	جمع واریانس‌ها
۱	۳/۷۱۷	۳۷/۱۶۸	۳۷/۱۶۸
۲	۱/۹۶۱	۱۹/۶۱۴	۵۶/۷۸۲
۳	۱/۱۸۹	۱۱/۸۸۹	۶۸/۶۷۱

(واریانس) متغیر موردنظر دارد. این جدول گویه‌ها را در سه عامل تلخیص کرده است. عامل اول که تحت عنوان ازدواج است شامل چهار گویه، عامل دوم، ادامه تحصیل نام دارد که دارای سه گویه و عامل سوم، شغل است که سه گویه را داراست.

بارهای عاملی و تلخیص گویه‌های گذارهای اجتماعی انتخابی: جدول شماره (۴) خروجی ماتریس چرخیده شده اجزا را نشان می‌دهد که شامل بارهای هر یک از متغیرها در چهار عامل باقی‌مانده پس از چرخش است. هرچقدر مقدار قدر مطلق این ضرایب بیشتر باشد، عامل مربوطه نقش بیشتری در کل تغییرات

پژوهش‌های علمی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۴ تحلیل عاملی گویه‌های گذارهای اجتماعی انتخابی

عامل سوم	عامل دوم	عامل اول	گویه‌ها	عامل‌ها
شغل	ادامه تحصیل	ازدواج	من ترجیح می‌دهم ازدواج کنم	ازدواج
		۸۱۳/	اگر شرایطش پیش بیاید و آدم مناسبی پیدا شود ترجیح می‌دهم به جای ادامه تحصیل با وی ازدواج کنم.	
		۷۹۶/	امروزه تعداد دختران مجرد زیاد است، اگر پسر مناسبی پیدا شود ترجیح می‌دهم اول ازدواج کنم تا اینکه ادامه تحصیل دهم.	
		۷۴۳/	فکر می‌کنم کسانی که ازدواج می‌کنند زندگی موفق‌تری دارند	
	۸۸۹/		من ترجیح می‌دم ادامه تحصیل دهم	ادامه تحصیل
	۸۵۲/		من ترجیح می‌دهم درس بخوانم	
	۷۰۲/		فکر می‌کنم کسانی که ادامه تحصیل می‌دهند زندگی موفق‌تری دارند	
۸۹۱/			ترجیح می‌دهم وارد بازار کار شوم	ورود به بازار کار
۸۹۰/			فکر می‌کنم کسانی که وارد بازار کار می‌شوند زندگی موفق‌تری دارند	
۴۳۲/			امروزه پیدا کردن شغل سخت است پس اگر بتوانم در حال حاضر یک شغلی پیدا کنم وارد آن شغل می‌شوم	

۵ یافته‌های پژوهش

۵/۱ یافته‌های توصیفی پژوهش

مادران برای فرزندانشان وارد شدن به بازار کار بود، و نهایتاً اولویت آخر برای هر سه گروه از پاسخگویان (۶۴/۰ درصد دختران و ۶۳/۸ درصد پسران و همچنین ۶۱/۷ درصد پدران و ۶۴/۴ درصد مادران) بعد از اتمام مدرسه ازدواج بود.^۱

با توجه به جدول (۵) که فراوانی و درصد فراوانی نگرش دانش‌آموزان را نشان می‌دهد، در ترجیح گذار شغلی، ۱۴/۴ درصد کم، ۴۳/۰ درصد متوسط، ۴۲/۵ درصد زیاد، در گذار ادامه تحصیل، ۲/۷ درصد کم، ۱۹/۰ درصد متوسط و ۷۸/۳ درصد زیاد، و در گذار ازدواج، ۶۲/۸ درصد کم، ۲۹/۷ درصد متوسط و ۷/۲ درصد زیاد را انتخاب کرده‌اند. میانگین نمره پاسخگویان از نمره ۲/۸۷ برای هر یک از گذارها، به ترتیب، برای گذار شغلی ۲/۲۸، گذار انتخابی ادامه تحصیل ۲/۷۵ و گذار انتخابی ازدواج ۱/۴۴ بوده‌است.

بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده، ۴۹/۷ درصد پاسخگویان دختر و ۵۰/۳ درصد پسر هستند. ۱۹/۵ درصد از پاسخگویان ۱۵ ساله، ۳۵/۶ درصد ۱۶ ساله، ۲۵/۹ درصد ۱۷ ساله، ۱۶/۰ درصد ۱۸ ساله و ۲/۹ درصد ۱۹ ساله بودند. ۷۲/۲ درصد پاسخگویان در مدارس دولتی و ۲۷/۸ درصد در مدارس غیردولتی درس می‌خوانند. براساس اطلاعات به‌دست‌آمده، انتخاب اول ۸۹/۲ درصد دختران و ۸۹/۴ درصد پسران دانش‌آموز بعد از مدرسه، ادامه تحصیل است. همچنین انتخاب اول ۹۴/۱ درصد پدران و ۹۱/۴ درصد مادران برای فرزندانشان، بعد از اتمام مدرسه، ادامه تحصیل است. اولویت دوم ۶۹/۶ درصد دختران و ۶۸/۶ درصد پسران ورود به بازار کار است و اولویت دوم ۶۵/۴ درصد پدران و ۶۶/۵ درصد

که به نظر آنها والدینشان دوست دارند طبق اولویت بندی، کدام یک از گذارها را انتخاب کنند.

۱. برای فهمیدن دیدگاه والدین در خصوص نوع گذار انتخابی از آنها سؤال پرسیده نشد، لذا از خود دانش‌آموز خواسته شد

جدول ۵ میانگین، فراوانی و درصد فراوانی نگرش دانش‌آموزان نسبت به متغیر گذارهای اجتماعی

نوع گذار	شغلی		تحصیلی		ازدواج	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کم	۵۴	۱۴/۴	۱۰	۲/۷	۲۳۵	۶۲/۸
متوسط	۱۶۱	۴۳/۰	۷۱	۱۹/۰	۱۱۱	۲۹/۷
زیاد	۱۵۹	۴۲/۵	۲۹۳	۷۸/۳	۲۷	۷/۲
میانگین	۸/۹۰		۱۳/۷۹		۶/۴۸	

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول شماره (۶) که مقایسه انتخاب‌های ترجیحی دانش‌آموزان با والدین را نشان می‌دهد حاکی از این است که اولویت اول والدین و دانش‌آموزان گذار تحصیلی، اولویت دوم،

ورود به بازار کار و اولویت سوم ازدواج است. در واقع می‌توان گفت نوعی همانندی ترجیحی بین والدین و دانش‌آموزان وجود دارد.

جدول ۶ مقایسه انتخاب‌های ترجیحی دانش‌آموزان با والدین

اولویت	گذار شغلی			گذار تحصیلی			گذار ازدواج		
	فراوانی	درصد	میانگین	فراوانی	درصد	میانگین	فراوانی	درصد	میانگین
پدر	اول	۱۱	۲/۹	۳۴۷	۹۲/۸	۱/۱۱	۲۵	۶/۷	۲/۵۶
	دوم	۲۴۶	۶۵/۸	۱۲	۳/۲	۱۱۳	۳۰/۲	۲۴۶	۶۵/۸
	سوم	۱۱۷	۳۱/۳	۱۵	۴/۰	۲۳۶	۶۳/۱	۱۱۷	۳۱/۳
مادر	اول	۱۲	۳/۲	۳۳۹	۹۰/۶	۱/۱۳	۳۱	۸/۳	۲/۵۵
	دوم	۲۴۵	۶۵/۵	۲۰	۵/۳	۱۰۴	۲۷/۳	۲۴۵	۶۵/۵
	سوم	۱۱۷	۳۱/۳	۱۵	۴/۰	۲۳۹	۶۳/۹	۱۱۷	۳۱/۳
خود فرد	اول	۱۶	۴/۳	۳۳۴	۸۹/۳	۱/۱۸	۳۳	۸/۸	۲/۵۵
	دوم	۲۵۹	۶۹/۳	۱۲	۳/۲	۱۰۲	۲۷/۳	۲۵۹	۶۹/۳
	سوم	۹۹	۲۶/۵	۲۸	۷/۵	۲۳۹	۶۳/۹	۹۹	۲۶/۵

۵،۲ تحلیل تبیینی پژوهش

برای پی بردن به اینکه آیا اطلاعات به دست آمده از نمونه، قابل تعمیم به جامعه آماری است یا خیر؟ از آزمون‌های استنباطی استفاده شد. این آزمون‌ها متناسب با سطح سنجش متغیرها و منطق سؤالات و فرضیه‌های تحقیق برگزیده شده‌اند.

۵،۲،۱ استقلال در تصمیم‌گیری فردی، نوع جامعه‌پذیری در خانواده و نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی ازدواج

آزمون همبستگی دومتغیره متغیرهای مستقل فاصله‌ای - نسبی با متغیر وابسته گذارهای اجتماعی انتخابی، برای رابطه متغیرهای با سطح سنجش فاصله‌ای - نسبی تحقیق از آزمون همبستگی دوسویه پیرسون استفاده شد. استقلال در تصمیم‌گیری فردی و نوع جامعه‌پذیری (تحصیلی، بازار کار و ازدواج) وارد آزمون همبستگی شدند.

که با انتخاب اولویت جامعه‌پذیری ازدواج به میزان (۰/۲۵-) فرد گذار تحصیلی را به‌عنوان اولویت اول انتخاب نمی‌کند.

در مورد گذار ورود به بازار کار باید گفت که متغیر جامعه‌پذیری ازدواج (۰/۳۳) و جامعه‌پذیری کار (۰/۳۳) بیشترین همبستگی و متغیر جامعه‌پذیری تحصیلی (۰/۰۹) کمترین همبستگی را با گذار کار داشتند. استقلال در تصمیم‌گیری به مقدار (۰/۲۴-) و با جهت منفی با گذار ورود به بازار کار همبستگی دارد. جهت منفی رابطه نشان می‌دهد که هر چه استقلال فرد در تصمیم‌گیری بیشتر باشد احتمال انتخاب گذار ورود به بازار کار کاهش می‌یابد. نوع و جهت همبستگی‌ها در خصوص متغیر اولویت جامعه‌پذیری در خانواده نشان از این دارد که نقش نهاد خانواده در تصمیم‌گیری فرزندان همچنان مؤثر است گرچه در بعضی موارد تضادهایی بین نوع جامعه‌پذیری خانواده و استقلال فردی وجود دارد اما همچنان نهاد خانواده بر نوع انتخاب و تصمیمات فرد مؤثر است.

در خصوص گذار ازدواج می‌توان گفت که متغیر جامعه‌پذیری ازدواج بیشترین همبستگی (۰/۵۰) و جامعه‌پذیری تحصیلی کمترین همبستگی (۰/۱۳) با جهت مثبت را با گذار ازدواج داشتند. استقلال در تصمیم‌گیری فردی همبستگی با جهت منفی (۰/۳۶) با گذار ازدواج دارد. یعنی هر چه پاسخگو استقلال بیشتری در تصمیم‌گیری‌اش داشته باشد احتمال انتخاب گذار به ازدواج وی کاهش می‌یابد. به عبارتی، افراد با جهت‌گیری مستقل‌گزینه گذار ازدواج را کمتر به‌عنوان اولویت اول خود انتخاب می‌کند.

در خصوص گذار تحصیلی، آماره‌ها بیانگر این است که متغیر استقلال در تصمیم‌گیری فردی با جهت مثبت (۰/۲۵) و متغیر جامعه‌پذیری ازدواج با جهت منفی (۰/۲۵) بیشترین همبستگی و متغیر جامعه‌پذیری تحصیلی (۰/۱۴) کمترین همبستگی را با جهت مثبت با گذار تحصیلی داشتند اگر فرد در تصمیم‌گیری مستقل باشد به احتمال (۰/۲۵) اولویت اول را ادامه تحصیل انتخاب می‌کند. جهت منفی اولویت جامعه‌پذیری کار و ازدواج حاکی از این است

جدول ۷ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل با سطح سنجش فاصله‌ای - نسبی و متغیرهای وابسته تحقیق

تصمیم‌گیری فردی	نوع (اولویت) جامعه‌پذیری در خانواده			گذار کار	گذار تحصیلی	گذار ازدواج	
	ازدواج	تحصیل	کار				
**/۳۶-	**/۵۰.	**/۱۳.	**/۳۴.	**/۵۱.	**/۳۱-	۱	گذار ازدواج
**/۲۵.	**/۲۵-	**/۱۴.	**/۱۷-	*/۱۱-	۱		گذار تحصیلی
**/۲۴-	**/۳۳.	/۰۹.	**/۳۳.	۱			گذار کار
**/۴۲-	**/۵۸.	**/۱۶.	۱				کار
**/۱۹-	/۰۳.	۱					تحصیل
**/۳۹-	۱						ازدواج
۱							استقلال در تصمیم‌گیری فردی
**ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از (۰/۰۱)- دو دامنه							
*ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از (۰/۰۵) - دو دامنه							

۵،۲،۲ جنس و نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی

برای بررسی تفاوت گذارهای انتخابی دختران و پسران دانش‌آموز از آزمون تی (t) با دو نمونه مستقل استفاده شد. بر اساس نتایج آزمون به نظر

می‌رسد بین جنس و نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی رابطه معناداری وجود ندارد و نوع نگاه هر دو جنس نسبت به سه گذار اجتماعی (ورود به بازار کار، ازدواج، ادامه تحصیل) مشابه است و دختران و پسران نگرش یکسانی به ترجیح نوع گذار انتخابی خود بعد از اتمام مدرسه دارند.

جدول ۸ ارزیابی تفاوت دختران و پسران در خصوص نوع گذار اجتماعی ترجیحی و آماره‌های مربوطه

سطح معنی‌داری	مقدار تی	پسران		دختران		نوع گذار
		میانگین نمره	فراوانی	میانگین نمره	فراوانی	
.۷۴	.۳۲	۹،۶۳	۱۸۸	۹،۷۴	۱۸۶	بازار کار
.۰۸	-۱۰،۷۴	۸،۹۳	۱۸۸	۸،۲۰	۱۸۶	ازدواج
.۴۳	.۷۸	۱۲،۶۷	۱۸۸	۱۲،۸۲	۱۸۶	تحصیلی

۵،۲،۳ شغل والدین و نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی

برای سنجش رابطه بین شغل والدین و گذارهای اجتماعی (ازدواج، تحصیلات و ورود به بازار کار) از آزمون آنووا استفاده شد. با توجه به نتایج آزمون

آنووا (جدول شماره ۹) می‌توان گفت، شغل والدین تأثیر معنی‌داری بر هیچ‌یک از گذارهای اجتماعی سه‌گانه شغلی، ورود به بازار کار و ادامه تحصیل ندارد.

جدول ۹ شغل والدین و نگرش نسبت به گذارهای اجتماعی

سطح معناداری	F	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	ازدواج	
.۸۶	.۱۵۱	/۶۳	۱/۵۴	۱۰۹	پایین	
		/۷۰	۱/۵۶	۲۵۱	متوسط	
		/۶۳	۱/۶۴	۱۴	بالا	
.۰۵۸	.۱۵۳	/۴۱	۲/۸۶	۱۰۹	پایین	تحصیلات
		/۳۸	۲/۷۷	۲۵۱	متوسط	
		/۵۷	۲/۷۸	۱۴	بالا	
.۳۰	.۱۲۰	/۶۷	۲/۱۹	۱۰۹	پایین	ورود به بازار کار
		/۷۲	۲/۰۷	۲۵۱	متوسط	
		/۴۲	۲/۲۱	۱۴	بالا	

۵،۲،۴ رگرسیون چندگانه

برای برآورد کردن میزان تأثیر کلی و تأثیر استاندارد شده و خالص (ضریب بتا) هر یک از متغیرها بر گذارهای اجتماعی انتخابی (ازدواج، ادامه تحصیل، ورود به بازار کار) به صورت جداگانه از رگرسیون هم‌زمان استفاده شده است.

در مجموع چهار متغیر استقلال در تصمیم‌گیری فردی، نوع جامعه‌پذیری (تحصیل، ازدواج و بازار کار)، جنس (دامی شده) و شغل والدین وارد معادله رگرسیونی شدند.

بر اساس نتایج معادله رگرسیون، متغیرهای جامعه‌پذیری ازدواج، جامعه‌پذیری تحصیلی و

جامعه‌پذیری تحصیلی موجب افزایش احتمال گذار ادامه تحصیل، در مقابل، افرادی با جامعه‌پذیری مبتنی بر ازدواج و افرادی که والدینی با مشاغل سطح پایین دارند احتمال کمتری است که گذار اجتماعی تحصیلی را انتخاب کنند. در مجموع این چهار متغیر با هم توانسته‌اند ۱۰ درصد از واریانس نوع گذار اجتماعی دانش‌آموزان به ادامه تحصیل را تبیین کنند.

استقلال در تصمیم‌گیری و شغل والدین تأثیر معنی‌داری بر ترجیح گذار اجتماعی به ادامه تحصیل داشتند. بر اساس ضریب بتای مربوط به متغیرها، می‌توان گفت تأثیر متغیر استقلال در تصمیم‌گیری فردی با بتای (۰/۱۶)، بیشتر از متغیرهای جامعه‌پذیری تحصیلی (با ضریب بتای ۰/۱۱) و جامعه‌پذیری ازدواج (با بتای ۰/۱۶-) و شغل والدین (۰/۱۰-) بوده‌است. همچنین، بر اساس نوع تأثیر متغیرهای مربوطه، می‌توان گفت افزایش در استقلال در تصمیم‌گیری و

جدول ۱۰ نتایج آزمون رگرسیون چند متغیره گذار اجتماعی تحصیلی با روش هم‌زمان

گذارهای اجتماعی انتخابی	مقدار ثابت	ضریب رگرسیون	ضریب تأثیر استاندارد	مقدار تی	سطح معناداری	مقدار اف (f)	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین استاندارد
گذار تحصیلی	مقدار ثابت	۲/۵۲	-	۱۰/۲۷	۰/۰۰	۵/۲۱	.۳۲	.۱۰	/۰۸
	استقلال در تصمیم‌گیری	۰/۰۹	۰/۱۶	۲/۹۶	۰/۰۰				
	شغل والدین	-۰/۰۶	-۰/۱۰	-۲/۰۱	۰/۰۴				
	جنسیت	۰/۰۰۷	۰/۰۰۹	۰/۱۷	۰/۱۶				
	کار	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳	۰/۰۵	۰/۹۵				
	نوع (اولویت) جامعه‌پذیری در خانواده	۰/۰۳۱	۰/۱۱۷	۲/۲۸	۰/۰۲				
	ازدواج	-۰/۰۲۳	-۰/۱۶۷	-۲/۶۶	۰/۰۰				

(با بتای ۰/۱۴-) بوده‌است. بر اساس نوع تأثیر متغیرهای مربوطه، می‌توان گفت افزایش در استقلال در تصمیم‌گیری موجب کاهش احتمال گذار ازدواج، و در مقابل افرادی با جامعه‌پذیری مبتنی بر ازدواج احتمال بیشتری دارد که گذار اجتماعی ازدواج را انتخاب کنند. به‌طور کلی این سه متغیر در مجموع با هم توانستند تقریباً ۵۵٪ درصد از تغییرات گذار اجتماعی به ازدواج را تبیین کنند.

همچنین بر اساس نتایج معادله رگرسیون متغیرهای جامعه‌پذیری تحصیلی و جامعه‌پذیری ازدواج، استقلال در تصمیم‌گیری فردی تأثیر معنی‌داری بر ترجیح گذار اجتماعی به ازدواج داشتند. بر اساس ضریب بتای مربوطه می‌توان گفت تأثیر متغیر نوع جامعه‌پذیری مبتنی بر ازدواج توسط خانواده با بتای (۰/۳۶) بیشتر از متغیرهای جامعه‌پذیری تحصیلی (با ضریب بتای ۰/۱۲) و استقلال در تصمیم‌گیری فردی

جدول ۱۱ نتایج آزمون رگرسیون چند متغیره گذار اجتماعی ازدواج با روش هم‌زمان

مقدار ثابت	ضریب رگرسیون	ضریب تأثیر استاندارد	مقدار تی	سطح معناداری	مقدار اف (f)	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین استاندارد	گذارهای اجتماعی
									انتخابی
مقدار ثابت	۱/۱۷	-	۳۰/۰۳	۰/۰۰	۱۳/۳۱	.۴۷	.۵۵	.۲۰	گذار ازدواج
استقلال در تصمیم‌گیری فردی	-/۰۱۳	-/۱۴	-۲/۷۳	۰/۰۰					
شغل والدین	-/۰۲۹	-/۰۲۹	-/۶۱	۰/۵۴					
جنسیت	-/۰۲۶	-/۰۱۹	-/۴۰۲	۰/۶۸					
نوع (اولویت) جامعه‌پذیری در خانواده	کار	-/۰۰۳	-/۲۸۴	۰/۷۷					
	تحصیل	/۰۵۵	۲/۵۴	۰/۰۱					
	ازدواج	/۰۸۳	۶/۲۳	۰/۰۰					

مربوطه می‌توان گفت افرادی با جامعه‌پذیری ازدواج و کار احتمال بیشتری دارند که گذار ترجیحی به بازار کار را انتخاب کنند. این دو متغیر باهم توانستند ۱۳ درصد از تغییرات گذار اجتماعی ورود به بازار کار را تبیین کنند.

نهایتاً متغیرهای جامعه‌پذیری ازدواج، جامعه‌پذیری کار تأثیر معنی‌داری بر ترجیح گذار اجتماعی به بازار کار داشتند که تأثیر متغیر جامعه‌پذیری کار با بتای (۰/۱۸) مهم‌تر از متغیر جامعه‌پذیری مبتنی بر ازدواج (۰/۱۱) بوده‌است. همچنین بر اساس نوع متغیرهای

جدول ۱۲ نتایج آزمون رگرسیون چندمتغیره گذار اجتماعی ورود به بازار کار با روش هم‌زمان

مقدار ثابت	ضریب رگرسیون	ضریب تأثیر استاندارد	مقدار تی	سطح معناداری	مقدار اف (f)	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین استاندارد	گذارهای اجتماعی
									انتخابی
مقدار ثابت	۱/۷۹	-	۴/۲۳	۰/۰۰	۶/۹۶	.۳۶	.۱۳	.۱۱	گذار کار
استقلال در تصمیم‌گیری	-/۰۰۶	-/۰۶۱	۱/۰۹	۰/۲۷					
شغل والدین	/۰۳۸	/۰۳۶	۷/۳۶	۰/۴۶					
جنسیت	/۰۱۳	/۰۰۹	۱/۸۳	۰/۸۵					
نوع (اولویت) جامعه‌پذیری در خانواده	کار	/۰۳۸	۲/۹۲	۰/۰۰					
	تحصیل	/۰۰۱	۱/۰۵۸	۰/۹۵					
	ازدواج	/۰۵۰	۱/۸۴	۰/۰۵					

۶ نتیجه‌گیری

تغییر بافت سنتی اجتماعی شهر یاسوج و حرکت به سمت فردیت‌گرایی انتظارات از دختر و پسر نسبت به گذشته متفاوت شده‌است. در گذشته در جوامع سنتی از دختر انتظار می‌رفت زود ازدواج کنند و اجازه ادامه تحصیل به دختر را نمی‌دادند^۱ اما پسرها راحت‌تر می‌توانستند ادامه تحصیل بدهند. اما امروزه، متأثر از بوروکراتیزه شدن زندگی و برجستگی نهادهای مدرن، همچنین ورود نهادهای آموزشی همه‌مقاطع تحصیلی در استان و کشور، والدین تفاوت‌چندانی بین دختران و پسران در ادامه تحصیل به‌عنوان اولین و مهم‌ترین گذار اجتماعی بعد از اتمام تحصیل در دبیرستان قائل نیستند.

متغیر دیگری که موردبررسی قرار گرفت استقلال در تصمیم‌گیری فردی بود که بر گذار اجتماعی ازدواج و ورد به بازار کار همبستگی منفی و معکوس داشت و با گذار تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری داشت. نتایج تحقیق با نتیجه تحقیق تاج اسکندری و فرزانه (۱۳۹۱) و عباسی شوازی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. در جوامعی که فردیت‌گرایی حاکم است استقلال فردی بیشتر به چشم می‌خورد و تصمیمات و انتخاب افراد بر مبنای سلیقه شخصی است و در جوامعی که جمع‌گرایی حاکم است تصمیمات افراد تحت‌تأثیر گروه‌های اولیه و ثانویه قرار می‌گیرد که در این تحقیق نهاد خانواده به‌عنوان گروه اولیه بر نحوه تصمیم‌گیری فرد مؤثر بوده‌است. نتایج نشان داد که با افزایش استقلال فردی احتمال انتخاب گذار ازدواج توسط شخص کاهش می‌یابد ولی وقتی خانواده فرزندان را در راستای اهمیت و اولویت ازدواج و نقش آن در آینده شخص جامعه‌پذیر کرده باشند به‌احتمال (۵۰٪) انتخاب گذار ازدواج افزایش می‌یابد. بافت اجتماعی شهر یاسوج می‌تواند از آن به‌عنوان بافت سنتی در حال گذار به مدرن نام برد یعنی اینکه هنوز نه از سنت کنده شده و نه کاملاً وارد مدرنیته

این پژوهش به بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر گذارهای اجتماعی انتخابی دانش‌آموزان پرداخته و اولویت مدنظر دانش‌آموزان بعد از اتمام تحصیل آنان را موردبررسی قرار داده است. یعنی اینکه دانش‌آموزان بعد از اتمام مدرسه بیشتر تمایل دارند کدام‌یک از گذارهای اجتماعی ورود به بازار اشتغال، همسرگزینی و ازدواج یا ادامه تحصیل را انتخاب کنند.

براساس اطلاعات به‌دست‌آمده، انتخاب اول دختران و پسران دانش‌آموز و همچنین والدین آن‌ها بعد از مدرسه ادامه تحصیل است. اولویت دوم دانش‌آموزان نیز پیدا کردن شغل و ورود به بازار کار است. نهایتاً، بعد از اتمام مدرسه، ازدواج، برای هر سه گروه دانش‌آموزان دختر و پسر، پدران و مادران، اولویت آخر بوده‌است. با توجه به مطالب بالا می‌توان گفت از نظر اولویت‌بندی گذارهای اجتماعی ترجیحی تفاوت معناداری بین دانش‌آموزان دختر و پسر و والدین آن‌ها وجود ندارد. به عبارتی واضح، اولویت انتخابی هر سه گروه، به ترتیب، ادامه تحصیل، ورود به بازار کار و ازدواج بوده‌است.

از نظر میزان تأثیر فاکتورهای مفروض در انتخاب گذارهای ترجیحی، یافته‌های تحقیق نشان داد دختران و پسران تفاوتی در نوع گذار اجتماعی انتخابی خود ندارند و اولویت هر دو گروه، ادامه تحصیل بوده‌است. یافته‌ای که با نتیجه تحقیق ذکایی (۱۳۸۱) همخوانی ندارد و شاید ناشی از بافت متفاوت دو جامعه آماری تهران و یاسوج یا تغییرات فرهنگی و اجتماعی ناشی از بازه زمانی تقریباً ۲۰ ساله بین تحقیق ذکایی و تحقیق فعلی باشد. در تحقیق حاضر میانگین نمرات مقوله جنسیت در گذارهای اجتماعی تفاوت محسوسی نشان نداد و تقریباً میانگین‌ها باهم برابر بود. با گذشت زمان و

از کلیه افراد ۷ ساله و بالاتر فرمانداری کل بویراحمد و کهگیلویه ۱۶/۲ درصد باسواد بوده اند این نسبت در مردان ۲۵ درصد و در زنان ۶/۳ درصد بوده‌است (ص ۱۲-۱۳).

۱. برای مثال بر اساس تحقیق لمعه در سال ۱۳۴۹ از مردان ۱۰ ساله و بالاتر استان کهگیلویه و بویراحمد ۵۷/۶ درصد و از زنان ۱۰ ساله و بالاتر ۶۵/۸ درصد دارای همسر بود ه اند. همچنین

خلاصه اینکه بر اساس نتایج تحقیق متغیرهای مختلفی بر نوع انتخاب گذارهای اجتماعی تأثیر دارد. نتایج نشان داد که متغیرها بر بعضی از گذارها تأثیر دارد و بر بعضی از گذارهای هیچ تأثیری ندارد. دانش‌آموزان انتخاب‌های متفاوتی دارند و نگرش‌های مختلف راجع به نحوه انتخاب گذارهای اجتماعی دارند. نقش نهاد خانواده در تصمیم‌گیری افراد، گرچه اندک شده‌است و در بعضی مواقع تعارض‌هایی به وجود می‌آید اما همچنان به‌عنوان یک فاکتور مهم در نوع انتخاب نوجوانان و نحوه تصمیم‌گیری آن‌ها نقش‌آفرینی می‌کند. در گذشته با توجه به سنتی بودن جوامع و تشابهات فرهنگی اغلب انتخاب‌ها شبیه به هم و پیش‌بینی‌پذیر بود که امروز نحوه انتخاب‌ها و نوع گذارها متفاوت و گسترده‌تر شده‌است. ارزش‌های حاکم بر جوامع بر نوع انتخاب‌ها می‌تواند تأثیرگذار باشد قبلاً ازدواج از ارزش بالایی برخوردار بود و سن ازدواج پایین بود، خانواده‌ها فرزندان‌شان را در سنین نوجوانی و یا اوایل جوانی همسر می‌دادند و اما امروزه ارزش‌ها تغییر یافته‌است و سن ازدواج هم بالا رفته است نتایج تحقیق هم حاکی از این است چراکه اولویت اول دانش‌آموزان و خانواده‌های آن‌ها برای فرزندان‌شان ادامه تحصیل بوده‌است که نشان از ارزش درس و تحصیل در جامعه امروزی دارد. شاید یکی از دلایلی که هم خانواده‌ها و هم دانش‌آموزان تحصیل را اولویت اول خود انتخاب کردند این باشد که افراد به این خودپاوری رسیده‌اند که برای آینده بهتر باید به مقوله تحصیل و علم اهمیت بیشتری داد و اینکه می‌بینند که علم‌اندوزی در جامعه امروز از ارزش و جایگاه والایی برخوردار است و اینکه طبق نظریه دورکیم بعد از اینکه جوامع از همبستگی مکانیکی به سمت همبستگی ارگانیکی حرکت کردند، تقسیم کار مؤلفه اساسی برای پیوند دادن اعضای جامعه است که بنابر این تقسیم کار مستلزم تخصص است و تخصص و دستیابی به مشاغل مستلزم آموزش مدرن است، یکی از کارکردهای نهاد آموزش آماده‌سازی افراد برای رسیدن به مشاغل بوروکراتیک است.

شده‌است، لذا تصمیمات و نحوه انتخاب افراد هم به همین شکل است نه می‌توان گفت که فرد در انتخاب اولویت‌ها کاملاً مستقل و آزاد است و نه کاملاً در بند خانواده و دیگر گروه‌های مهم است.

سومین متغیر، نوع جامعه‌پذیری در خانواده بود. این متغیر دارای سه بعد جامعه‌پذیری تحصیلی، ازدواج و شغل بود. جامعه‌پذیری تحصیلی با گذار ازدواج و تحصیل همبستگی مثبت و معنادار، جامعه‌پذیری ازدواج با گذار ازدواج و کار همبستگی مثبت و با گذار تحصیلی همبستگی منفی و جامعه‌پذیری کار با گذار ازدواج و کار همبستگی منفی و با گذار تحصیلی همبستگی مثبت داشت. نتایج با تحقیق ذکایی (۱۳۸۸) همخوانی دارد. ذکایی به این نتیجه رسیده است که مناسبات خانوادگی و اجتماعی شدن دوطرفه بر فرهنگ گذار و الزامات آن تأثیرگذار است. اینکه شخص در خانواده چگونه جامعه‌پذیر شده باشد، می‌تواند بر نوع انتخاب گذار مؤثر باشد. مثلاً خانواده‌ای که فرزندان‌شان را بیشتر بر این مبنا تربیت می‌کنند که در مسائل مالی خانواده کمک کند و یا اینکه زودتر برای خودش شغل پیدا کند، این شخص در مواجهه با گذارهای اجتماعی احتمال اینکه به سمت گذار به بازار کار برود بیشتر است یا اینکه خانواده‌ای که بیشتر توقعش از فرزند ادامه تحصیل و کسب مقاطع بالاتر علمی است احتمالاً گذار تحصیلی را انتخاب کند.

و نهایتاً آخرین متغیر که مورد بررسی قرار گرفت شغل والدین بود نتایج به‌دست‌آمده از آزمون آن‌ها نشان از عدم تأثیرگذاری شغل والدین بر سه گذار اجتماعی بود. با توجه به مقدار F گذار ازدواج (۱/۷۱۰) و مقدار سطح معناداری (۰/۱۴)، تحصیلات مقدار F (۸/۸۱۲) و مقدار سطح معناداری (۰/۵۱)، ورود به بازار کار مقدار F (۰/۱۲۵) و مقدار سطح معناداری (۰/۹۷)، نشان از عدم تأثیرگذاری شغل والدین بر هر سه گذار اجتماعی است. لذا شغل والدین بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به گذارهای اجتماعی انتخابی تأثیری نداشت.

منابع

- تاج مزینانی، علی‌اکبر و خانی، اسعد (۱۳۹۶). مقایسه بین نسلی گذارهای شغلی و خانوادگی جوانان و عوامل مؤثر بر آنها (مورد مطالعه متولدین ۱۳۳۳ و ۱۳۶۳ شهرستان دهگلان)، *نشریه علوم اجتماعی*، ۱۱(۱)، ۱۸۹-۲۲۰.
- ترنر، جانان (۱۳۹۴). *نظریه‌های نوین جامعه‌شناسی*، مترجمان علی‌اصغر مقدس و مریم سروش، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- جونز، گیل (۱۳۹۳). *جوانی*، مترجم محمود شارع‌پور، تهران: انتشارات سمت.
- حسینی، محمدرضا (۱۳۹۷). بررسی گذارهای فریزشده دوره جوانی و تغییر در الگوی گذار به بزرگسالی در ایران، *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۱۲(۵)، ۳۷-۹.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۱). گذار به بزرگسالی و جوانی رو به تغییر، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۴(۳۹)، ۲۷-۳.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۸). فرهنگ گذار و الزامات آن برای روابط بین نسلی، *پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، ۲(۲)، ۲۹-۴۸.
- رفیعی، فروغ، سجادی هزاوه، محبوبه و سید فاطمی، نعیمه (۱۳۹۳). تحلیل مفهوم گذار از دوره دانشجویی به زندگی کاری: مدل هیبرید، *مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران (حیات)*، ۲۰(۱)، ۷۲-۵۹.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۹). *نظریه‌های جامعه‌شناختی در دوران معاصر*، مترجم محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- ساروخانی، باقر (۱۳۹۰). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*، تهران: انتشارات سروش.
- فرانس، آلن (۱۳۹۵). *فهم جوانی در مدرنیته متأخر*، مترجم مصطفی درویشی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات.
- قانون استخدام کشوری. (۱۳۴۵). تعریف شغل، ۲۱(۱).
- کیانی، مسعود و حجازی، الهه (۱۳۹۶). مفهوم گذار به دوره بزرگسالی در میان پیش بزرگسالان ایرانی: چشم‌انداز فرهنگی و اجتماعی، *فصلنامه روانشناسی فرهنگی*، ۱(۱)، ۵۱-۲۵.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *درگاه ملی آمار سالنامه آماری ایران*.

- Angela, M., Rand, O. & Margaret L, K. (1990). Concept of the lit cycle: Their History, Meanings, and Uses in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology*, 16, 241-262
- Arnett, J. J. (2017). *Adolescence and Emerging Adulthood (6nd ed)*. upper saddle river. New Jersey: Pearson.
- Arnett, J. J. (2003). *Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults America Ethnic Groups. New Directions for Child and Adolescent Development: Cultural Conceptions of the Transition to Adulthood*. SanFrancisco: Jossey.
- Bass.Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Thousand Oaks.
- Badger, S., Nelson, L. J. & Barry, C. M. (2006). Perceptions of the transition to adulthood among chinese and American emerging adults. *International Journal of Behavioral Development*, 30(1), 84-93.
- Dennis P, H., & Nan Marie, A. (1986). The Transition to Adulthood. *Ann. Rev. Social.* 12:109-130.
- Eliason, S. R., Mortimer, J.T., & Vuolo, M. (2015). The Transition to Adulthood: Life Course Structures and Subjective Perceptions. *Soc Psychol Q*, Sep 1; 78(3), 205-227
- Buchmann, M.C., & Kriesi, L. (2011). Transition to Adulthood in Europe. *The Annual Review of Sociology is online* atsoc.annualreviews.org. 37, 483-503.
- Neugarten, B.L., & Nancy, D. (2013). *Sociological Perspectives on the Life Cycle. Life-Span Developmental Psychology*. ennsylvania State University Academic Press.
- Onetti, W., Carlos Ferna, J., 'ndez-Garci 'a, ID., & Castillo-Rodri, A. (2019). Transition to middle school: Self-concept change. *Transition to middle school: Self-concept changes*, PLoS ONE, 1(2): 1-12.
- Papanthymou, A., & Darras, M. (2019). Student Self-Assessment in Primary and Secondary Education in Greece and Internationally. *World Journal of Educational Research*, 6(1), 50-75

ژوبشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی